
NIEUWSBRIEF UNIVERSITEITSGESCHIEDENIS

LETTRE D'INFORMATION SUR L'HISTOIRE DES UNIVERSITÉS

Werkgroep Universiteitsgeschiedenis

Studium generale

Contactgroep Universiteitsgeschiedenis

Groupe de contact pour l'histoire des universités

Colofon

Redactie Nieuwsbrief: Marc Nelissen en Franck R.H. Smit

Tekstverwerking: Els Scheers

Kopij richten aan de redactieadressen in Nederland of België.

Werkgroep Universiteitsgeschiedenis

Redactieadres/secretariaat Werkgroep: Franck R.H. Smit, Universiteitsmuseum Groningen, Zwanestraat 33, NL-9712 CK Groningen. Tel: +31(0)50 3635563. Fax: +31(0)50 3634996. E-mail: f.r.h.smit@ub.rug.nl

Het lidmaatschap geeft recht op de *Nieuwsbrief*, korting op publicaties van de Werkgroep en voorrechten bij de overige activiteiten van de Werkgroep. Contributie binnenland: fl.30; studenten fl.17,50. Betalingen van Nederlandse leden dienen te geschieden op giro-nummer 6845444 ten name van de Stichting Batavia Academica. Betalingen vanuit het buitenland mogen geen kosten voor de Werkgroep met zich meebrengen.

Nederlandse leden die ook wensen te worden uitgenodigd voor de vergaderingen van het Belgische Studium generale, dienen dit kenbaar te maken aan het Belgische secretariaat.

Studium generale. Contactgroep Universiteitsgeschiedenis/Groupe de contact pour l'histoire des universités

Redactieadres/secretariaat Contactgroep - Rédaction/secrétariat du Groupe:

Marc Nelissen, Universiteitsarchief K.U.Leuven, Mgr. Ladeuzeplein 21, B-3000 Leuven.

Tel: +32(0)16 324632. Fax: +32(0)16 324691. E-mail: marc.nelissen@bib.kuleuven.ac.be

Het lidmaatschap geeft recht op de *Nieuwsbrief* en uitnodigingen voor de vergaderingen. Contributie: BEF 300. Betalingen op rekeningnummer 001-2569819-74 van de ASLK, ten name van Studium generale. Contactgroep Universiteitsgeschiedenis.

Les membres recevront la *Lettre d'information* et seront invités aux réunions.

Cotisation 300 FB, à virer au compte CGER 001-2569819-74 de Studium generale. Groupe de contact pour l'histoire des universités.

ISSN 1383-794X

De *Nieuwsbrief* kan ook in elektronische vorm geraadpleegd worden via het World Wide Web: <http://www.kuleuven.ac.be/archief/ugindex.htm>

Woord vooraf / Avant-propos

Dit vijfde nummer van de *Nieuwsbrief Universiteitsgeschiedenis* werd door een vernieuwde redactie samengesteld. Marc Wingens, secretaris van de Nederlandse Werkgroep Universiteitsgeschiedenis en daardoor ook ex officio redacteur van de *Nieuwsbrief*, heeft die functie neergelegd om een andere historische einder op te zoeken. Wie het ontstaan van de *Nieuwsbrief* van nabij heeft kunnen volgen, weet dat deze publicatie veel van haar opzet en uitzicht te danken heeft aan zijn inbreng. Wingens sprong niet spaarzaam om met zijn inzet en enthousiasme - de reeds verschenen nummers van de *Nieuwsbrief* zijn daarvan een blijvend bewijs. De redactie van de *Nieuwsbrief* bedankt hem daarvoor en wenst hem succes bij zijn verdere onderzoek.

Intussen werd Wingens' taak overgenomen door Franck Smit, conservator van het Groninger Universiteitsmuseum. Wie in de toekomst vanuit Nederland mededelingen, signalementen van boeken, aankondigingen van congressen of andere voor de universiteitsgeschiedenis van de Lage Landen relevante wetenswaardigheden in de *Nieuwsbrief* wenst te laten opnemen, kan best met hem contact opnemen (Franck R.H. Smit, Universiteitsmuseum Groningen, Zwanestraat 33, NL-9712 CK Groningen; tel: 050 3635563; fax: 050 3634996; e-mail: f.r.h.smit@ub.rug.nl).

Het is mogelijk dat deze nieuwe inbreng ook zijn gevolgen zal hebben voor de inhoud en het uitzicht van de *Nieuwsbrief*. Tot nu toe blijven de wijzigingen beperkt. Om de oplopende papierkost te beperken werden een aantal stukjes meer geredigeerd dan vroeger het geval was. En dankzij de medewerking van Hilde De Ridder-Symoens zal er nu in elk nummer een aflevering verschijnen van het *Bibliografisch overzicht van de universiteitsgeschiedenis der Nederlanden*.

In 1997 worden een aantal herdenkingen georganiseerd, waarvan de verschillende elementen door de specifieke opzet van de *Nieuwsbrief* een beetje versnipperd worden aangeboden. De Leuvense universiteit herdenkt de 450ste verjaardag van de geboorte van Justus Lipsius met twee colloquia en een tentoonstelling. Aan de Université libre de Bruxelles worden in het kader van de manifestatie 'Solvay et son temps' een tentoonstelling, een boek en een colloquium voorbereid. Daarmee worden het gedachtengoed en de leefwereld van de beroemde Belgische grootindustriël en wetenschapper Ernest Solvay, die 75 jaar geleden overleed, onder de loupe genomen. En in Mons herdenkt men het 200-jarig bestaan van de Universiteitsbibliotheek.

Net als de vorige nummers, kon deze *Nieuwsbrief* alleen maar tot stand komen dankzij de bereidwillige inzet van vele auteurs. Het moet duidelijk zijn dat de *Nieuwsbrief* enkel bestaansrecht kan putten uit het feit dat een brede

groep van onderzoekers er bijdragen aan levert. Voor dit nummer achten we dit andermaal bewezen, en we danken dan ook (in alfabetische volgorde): Gaston Braive, Steven Vanden Broecke, Koenraad Van Cleempoel, Jacques Van Damme, Marc Depaepe, Didier Devriese, Fernand Hallyn, Marie-Thérèse Isaac, Jeanine De Landtsheer, Elienne Langendries, Jan Papy, Jan C.C. Rupp, Rainer C. Schwinges, Hilde De Ridder-Symoens, A.F. De Schaepdryver, Gilbert Tournoy, Geert Vanpaemel, Werner Verbeke, Joseph Wachelder en Olga Weijers.

(Marc Nelissen - Franck Smit)

Mededelingen / Communications

Mededelingen van Studium generale Contactgroep Universiteitsgeschiedenis Groupe de contact pour l'histoire des universités

Sixième réunion de Studium generale
'L'enseignement du droit dans les universités'
Bruxelles, 25 octobre 1997

Le samedi 25 octobre 1997, *Studium generale*, en collaboration avec le C.R.H.I.D.I., organisera un colloque consacré à l'histoire de l'enseignement du droit dans les universités, ainsi qu'à la législation universitaire.

Ce colloque se tiendra à Bruxelles dans les locaux des Facultés universitaires Saint-Louis, 43 Bd. du Jardin botanique, à proximité de la Gare du Nord (station de métro Rogier ou Botanique).

Le CRHIDI, fondé en 1992, est un Centre de recherches en histoire du droit et des institutions, dirigé par les professeurs Jean-Marie Cauchies et Gilbert Hanard. Il organise régulièrement des conférences débats et des tables rondes autour de thèmes plus spécialement axés tantôt sur l'histoire de la procédure judiciaire, tantôt sur l'évolution des rouages politiques, législatifs et judiciaires dans les anciens Pays-Bas et la Belgique indépendante. Le CRHIDI publie des *Cahiers* à raison de deux fascicules par an.

Tous les lecteurs du présent *Bulletin* sont dès à présent invités à retenir la date en question. La participation à cette journée d'étude est gratuite.

Samenvattingen van de lezingen gehouden tijdens
de vijfde vergadering van Studium generale
'Wetenschap aan de universiteit'
Brussel, 19 april 1997

Jan Papy, *De Leuvense scholastieke burcht, een oninneembare vesting? Een nieuwe peiling naar het logica-onderricht aan de artesfaculteit in de 16de eeuw*

Op 14 oktober 1535 liep bij de Leuvense drukker Servaas van Sassen een anonieme compilatie commentaren op Aristoteles' *Organon* van de persen. Het

hele initiatief werd ontwikkeld en bekostigd door de Leuvense artesfaculteit. Zij wilde om diverse redenen bij het begin van het nieuwe academiejaar 1535 haar *baccalaurei* een eenvormig en coherente syllabus bezorgen bij het dialectisch oeuvre van Aristoteles. Bij nader toezien blijkt dit tot nog toe onbestudeerde werk echter om meer dan één reden belangwekkend te zijn voor de geschiedenis van de Leuvense artesfaculteit en het door haar verstrekte logica-onderricht.

In de eerste plaats is ons van dit werk, dat herdrukken kende in 1547, 1553 en 1568, slechts één exemplaar uit 1535 bewaard. Dit unieke – en geannoteerde – exemplaar van de editio princeps berust tegenwoordig in de Universiteitsbibliotheek van Kortrijk en vermoedelijk is het in bezit geweest van de Kortrijkse kanunnik Jan de Hondt (1486-1571). Waarschijnlijk ligt hierin de reden dat het werk door Paquot en, in zijn spoor, De Wulf als ongepubliceerd wordt beschouwd, later in de repertoria van Wilhelm Risse en Charles Lohr steevast in 1547 wordt gedateerd en het vandaag de dag nog steeds geen vermelding vindt in Cranz' standaardbibliografie van Aristoteles-edities. Ook Peter Mack durft niet met zekerheid te stellen dat het werk reeds in 1535 is gedrukt en baseert zich daarom voor zijn conclusies op de editie van 1568 voor het logica-onderricht en het onderwijs van Agricola's *De inventione dialectica* aan de Leuvense faculteit.

Vervolgens is de Leuvense compilatie het werk van een schare auteurs, die elk voor een onderdeel – waarvoor zij het meest bevoegd waren – hebben gezorgd. Door deze eigen genese en het anonieme auteurscollectief springt het Leuvense handboek in het oog als een opvallend onevenwichtige mengeling van scholastiek geïnspireerde bijdragen en andere waar typisch humanistische tendensen doorbreken. Daarom biedt het tevens nieuwe inzichten in de receptie van Valla en Agricola aan de artesfaculteit in het begin van de 16de eeuw en laat het toe meer genuanceerde (inhoudelijke) conclusies hieromtrent te formuleren. Vooral blijkt het een nieuw licht te werpen op de spanningen tussen de artesfaculteit en het recent opgerichte Collegium Trilingue. Eens te meer blijkt deze periode een scharnierpunt. Daarom is een poging tot identificatie van de anonieme medewerkers aan de Leuvense compilatie door een zorgvuldige studie van de drukgeschiedenis een eerste aanzet tot een diepgaander begrip van het werk in zijn historische en filosofische context.

(Jan Papy)

Steven Vanden Broecke, *Mathematica te Leuven, 1520-1580: relaties met het humanisme*

Tussen ca. 1520 en 1580 was Leuven het centrum van een mathematische traditie van wereldformaat. De rechtstreekse aanzet tot deze ontwikkeling kwam van de geneesheer Reinier Gemma Frisius (1508-1555), de spil van een groep mathematici die zich door hun sociale en intellectuele banden vrij duidelijk laten onderscheiden in de Leuvense universiteitsgeschiedenis. De voornaamste Leuvense vertegenwoordigers zijn Gerard Mercator, Johannes Stadius, Reiniers eigen zoon Cornelius Gemma en de instrumentenbouwer Walter Arsenius. Andere bekende leerlingen zijn onder meer Andreas Vesalius, Rembert Dodoens of John Dee.

In de 15de eeuw bekleedden Leuvense oud-studenten als Jan van Wesel of Paulus van Middelburg een voorname positie in de astrologie of de discussie rond de kalenderhervorming: reden om te veronderstellen dat de Leuvense universiteit sinds haar stichting mogelijkheden bood tot een astronomisch-astrologische studie die de traditionele curriculaire minima oversteeg. Over het voortbestaan van de Leuvense mathematische traditie aan het eind van de 15de eeuw is tot nog toe echter nauwelijks iets bekend, zodat de continuïteit met de 16de-eeuwse mathematica waarover mijn onderzoek handelt, onduidelijk is.

De mathematische renaissance die tussen 1520 en 1530 te Leuven opduikt, kan aan de hand van een drietal krachtlijnen gekarakteriseerd worden: het ontstaan van een kosmografische traditie, de opkomst van een artisanat waar ontwerpen van astronomische instrumenten uitgevoerd kunnen worden, het streven naar astronomisch-astrologische vernieuwing. Deze renaissance-mathematica onderging op verschillende vlakken de invloed van het humanistische milieu waarin iemand als Gemma Frisius opgeleid werd en waarmee hij intense banden bleef onderhouden.

Dit kan geïllustreerd worden aan de hand van Gemma's eerste publicatie, een nieuwe editie van Petrus Apianus' *Cosmographicus Liber* (verder CL) die voor het eerst in 1529 verscheen. Dit boek definieert kosmografie als een mathematische beschrijving van het onder- en bovenmaanse. In de renaissance-kosmografie beoogde men daarmee twee doelstellingen: enerzijds een wetenschappelijke cartografie in de lijn van Ptolemaeus' *Geographia*, anderzijds het ontwikkelen van praktische procedures voor tijdmeting of oriëntatie op aarde.

In latere edities uit de jaren 1540 toont Gemma Frisius dat men zich te Leuven bewust was van de talloze fouten in Ptolemaeus' lijst met geografische coördinaten, die de basis vormde voor boek II van het CL. Nieuwe data of

beschrijvingen worden overvloedig ingelast binnen een indeling die echter onveranderd van bij Ptolemaeus stamt. Deze reflex, contemporaine gegevens letterlijk te structureren vanuit antieke modellen zonder deze als exclusieve of absolute autoriteiten te beschouwen, zouden we als een eerste kenmerk van humanistische wetenschap kunnen aangeven.

Ten tweede doet het literaire humanisme wel degelijk een beroep op mathematica. In zijn inleiding beklemtoonde Apianus dat de geografie nuttig kan zijn bij de lectuur van poëzie, geschiedenis of bijbel. Dit thema werd herhaald in een gedicht van de Portugees Didacus Pyrrhus, ter ere van Gemma Frisius, dat voor het eerst opgenomen werd in de 1539-editie van het *CL*. De praktische bruikbaarheid van wetenschap vormt hier de sleutel tot haar legitimering, en is de voornaamste weg waarlangs de mathematica, met inboedel, het terrein van de *studia humanitatis* betrad.

Een derde kenmerk van de humanistische wetenschap is dat de ontmoeting tussen beide componenten ervan ook buiten de universiteit kon plaatsvinden. Buiten de academische wereld bood naast het drukkersbedrijf vooral de patronage door adel of rijke burgerij alternatieve mogelijkheden voor de humanistische wetenschap. Naast de bevrediging van wetenschappelijke nieuwsgierigheid dienden humanisme en mathematica in deze laatste groep evenzeer het maatschappelijk prestige. Bovendien vormden dergelijke milieus vaak knooppunten voor wetenschappelijke contacten. Wat het *Cosmographicus liber* betreft, wordt bijvoorbeeld verondersteld dat Gemma Frisius de toestemming tot heruitgave van dit werk verkreeg door zijn goede contacten met Maximilianus Transsylvanus, achtereenvolgens secretaris van de aartsbisschop van Salzburg en Karel V, allebei beschermheren van Apianus.

Ten vierde kan de pedagogische opzet van het *CL* aangehaald worden. Een keurig Latijn van de Vismarkt, afbeeldingen, schema's, analogieën, een heel arsenaal aan pedagogische technieken wordt ingezet om de beginselen van de kosmografie zo vlot mogelijk aan te brengen. Verder werden ook enkele papieren oefeninstrumenten in het boek opgenomen, samen met een beschrijving van constructie en gebruik. Hiermee konden procedures als het meten van de hoogte van hemellichamen, het vinden van breedte en lengte van een plaats, het gebruik van een globe of afgeleiden ingeoeft worden door de *tyrunculi*, studentjes, die Apianus en Gemma zo vaak aanspreken. Vermoedelijk wordt aan dezelfde groep geappelleerd wanneer Apianus in de inleiding op het *CL* de breedvoerigheid van andere overzichten of de hoge kostprijs van Ptolemaeus aanhaalt als motieven om zijn eigen kosmografie te schrijven.

De specifieke omgang met het model van Ptolemaeus' *Geographia*, het belang van een praktische mathematica voor de humanistische disciplines,

alternatieve settings voor wetenschapsbeoefening en een bijzondere pedagogische bekommernis: vier aspecten van het *Cosmographicus liber* die de humanistische invloed op de mathematica van Gemma Frisius en zijn leerlingen aangeven.

(Steven Vanden Broecke)

Dominique Lambert, *Les Amis de Jésus*, un aspect méconnu de la vie de Georges Lemaître

[Le résumé de la conférence paraîtra dans le prochain numéro de la Lettre d'information]

Résumés de la quatrième réunion de Studium generale
'La recherche scientifique dans et en dehors des universités
au dix-neuvième siècle'
Mons, 16 novembre 1996

Joseph Wachelder, *Historiografie en Mechanismen*

De vraag via welke mechanismen het doen van onderzoek in de loop van de negentiende eeuw een vaste plaats aan de universiteiten heeft verworven, is gemakkelijker gesteld dan beantwoord. De institutionalisering van onderzoek aan de universiteiten wordt meestal gekoppeld aan de verspreiding van het Duitse universiteitsmodel, waaraan onlosmakelijk de naam van Wilhelm von Humboldt is verbonden. In Humboldts universiteitsmodel wordt immers groot belang gehecht aan 'Wissenschaft', is er sprake van een 'Forschungsideologie' en komen een aantal elementen voor ('Einsamkeit und Freiheit') die in de academische ideologie een vaste plaats hebben verworven. Een nauwkeurigere bestudering van de geschiedenis van de universiteiten in Duitsland leert echter dat 1. de concepten die figureren in Humboldts universiteitsconceptie een andere betekenis hebben dan veelal verondersteld, 2. dat de tegenstelling tussen onderwijs en onderzoek die in de historiografie herhaaldelijk opduikt sterk genuanceerd moet worden, 3. dat bij de institutionalisering van natuurwetenschappelijk onderzoek aan de universiteiten de verlichtingspedagogiek een belangrijke rol heeft gespeeld, 4. dat de conceptie van een Duitse zuivere wetenschap, die zich in Einsamkeit und Freiheit heeft kunnen ontplooien, bijgesteld moet worden.

In de lezing wordt de historiografie van het 'Duitse model' nagegaan, met speciale aandacht voor de mechanismen die verondersteld worden te hebben bijgedragen aan de institutionalisering van onderzoek. Daarbij komen ook periodiseringskwesaties aan bod. Gestart wordt met de sterk idee-historische beschrijving van de 'Duitse universiteit' door o.a. Paulsen. Institutionalisering van wetenschap vindt plaats als uitvloeisel van de neohumanistische *ideologie*. Vanuit de filologie en geschiedwetenschappen wordt het doen van onderzoek geïntroduceerd aan de natuurwetenschappelijke faculteiten. Het *seminar* wordt daarbij een belangrijke voorbeeldfunctie toegedacht. Wetenschapssociologen wijzen later op het belang van de mechanismen van *concurrentie* en *competitie* tussen leerstoelen. Turner vult dat aan door te wijzen op de beslissende rol van de *staat* bij benoemingen. Voor Schubring ligt de kern van de neohumanistische hervormingen niet zozeer in de Wissenschaftsideologie als wel in de veranderingen in het gymnasiale onderwijs. Door (in het specifieke geval van de wiskunde) een *beroepsperspectief* (leraar) te creëren, vond in Pruisen een bepaalde stijl van *mathematica* ingang.

Meer recente historiografie heeft de rol van Humboldt bij de institutionalisering van Forschung nog verder ondergraven. Het sociaal-historisch onderzoek van McClelland heeft de rol van Humboldt genuanceerd door te wijzen op de continuïteit met ontwikkelingen in de achttiende eeuw. Van de andere kant wijzen historici van de natuurwetenschappen op de grote verschillen tussen de natuurwetenschappelijke kabinetten aan het begin van de negentiende eeuw en de onderzoekslaboratoria van vijftig jaar later. De verlichtingspedagogie heeft een belangrijke rol gespeeld bij de institutionalisering van onderzoek in de chemie en de geneeskunde (fysiologie). Bovendien wordt Duitsland thans door (wetenschaps)historici meer gedifferentieerd behandeld: Pruisen wordt onderscheiden van Beieren en Baden. In Baden leefde (voor 1848) heel sterk het liberale idee van een wetenschap die de maatschappij van nut kon zijn. Dat roept de vraag op in hoeverre het Duitse model en de Humboldt-universiteit een constructie is van de sterk op Pruisen gecentreerde geschiedschrijving van na 1871.

(Joseph Wachelder)

Didier Devriese, *De la recherche individuelle à la recherche collective: quelles sources pour quelle histoire? Quelques réflexions*

Pour une approche renouvelée des sources

Pour cerner un tant soit peu la question des sources de l'histoire des sciences, il faut d'emblée poser une condition *sine qua non*: celle d'une approche *ouverte* de l'histoire et de la sociologie des sciences, sachant que les interrogations qui proviennent de ces disciplines vont en s'élargissant; on peut en prendre pour exemple les travaux du 'Comité national de logique, histoire et philosophie des sciences' sur les sociétés savantes, qui nous ouvrent des perspectives nouvelles, tant quant aux nouveaux questionnements adressés à des sources 'classiques' qu'à l'élargissement de l'éventail des sources considérées¹... Comparaison peut-être inattendue, l'on peut référer au traitement de sources en histoire sociale dans une perspective plus qualitative que quantitative: celle-ci nous donne une vision très neuve de l'industrialisation au XIXe, se différenciant de l'étude de 'trends' (fluctuations de salaire, histoire du mouvement syndical etc.)².

Préservation des sources et pratique historienne

La question servant de point de départ à ces réflexions peut se formuler comme suit: 'comment étudier le phénomène scientifique si nous ne sommes pas à même de recueillir les traces documentaires produites par celui-ci?' laquelle peut s'inverser en une question réciproque: 'comment recueillir les traces d'une activité dont on ne comprend pas le mécanisme d'élaboration?'³. Si les réflexions de deux dernières décennies dans le domaine de la sociologie des sciences nous ont amené à pénétrer dans le laboratoire – ces réflexions sont à la source de nos préoccupations actuelles quant à la sélection des 'documents' scientifiques, quant à leur lisibilité, quant à leur pérennité... – la transposition d'une telle approche appliquée à la science du XIXe paraît évidemment impossible. Mais cette démarche reste néanmoins envisageable pour l'activité scientifique du XIXe siècle, si l'on accepte de traiter quelque peu différemment des sources bien particulières – comme les carnets de laboratoire individuels.

Ainsi de ces différentes questions: y a-t-il vraiment *un* laboratoire? Quelle est la part de l'activité individuelle et celle de l'activité collective? Quelles traces avons-nous de cette dernière? N'avons-nous pas tendance à confondre activité collective et travail en équipe?

Les échanges épistolaires, par exemple, nous montrent des 'transferts' d'informations très intenses. Pour répondre aux questions évoquées ici, la

collecte des 'personal papers' s'avère très utile: elle permet de mettre à jour les liens qui existent entre scientifiques⁴. Et leur examen nous suggère que la distinction 'classique' en 'recherche individuelle' ou 'collective' n'est pas réellement pertinente: ne faut-il pas parler plutôt de 'recherche institutionnelle' d'une part, de 'recherche autonome' d'autre part?

Quoi qu'il en soit, les approches interdisciplinaires⁵ se heurtent à un écueil majeur: l'éventail des sources à consulter, qui va des archives dites 'extra-scientifiques' – archives politiques, institutionnelles etc. – jusqu'aux archives scientifiques proprement dites, individuelles ou collectives, et ce dès l'apparition de celles-ci. Nous avons évoqué les sources individuelles privées. Les sources individuelles publiques sont également des plus intéressantes: ainsi des correspondances particulières des gestionnaires des premières institutions scientifiques, des archives des cabinets ministériels, de la presse, etc. Si leur conservation s'avère très aléatoire – mais ici c'est l'abondance de biens qui nuit plutôt que sa carence – celle-ci n'en reste pas moins d'un apport certain.

Viennent alors les archives publiques. Les archives de la recherche pré-institutionnelle ne sont pas moins riches que celles de la recherche institutionnelle. Il faut être ici particulièrement attentif à la production documentaire: selon la discipline pratiquée, les types de sources conservées s'avèrent des plus variables. Il convient alors de distinguer, discipline par discipline, quelques moments-clefs de celles-ci, et notamment celui de l'acquisition du 'statut'... qui débouche sur une institutionnalisation. Alors émergent deux types d'archives, les archives administratives, qui croissent aux dépens des archives dites 'scientifiques' et les documents qui visent à exposer au public le contenu des recherches menées, et l'on pense notamment aux grandes conférences de vulgarisation que connut la seconde moitié du XIXe siècle ... En conséquence, il faut être particulièrement attentif à trois critères de sélection (et de conservation) des sources: la sélection effectuée par les scientifiques eux-mêmes, dont les critères évoluent parallèlement à l'évolution de la pratique de la discipline; la pratique administrative de conservation des archives contemporaine à la production des documents; enfin, la pratique historique, dont les intérêts variables influencent la sélection ultérieure. Sans souscrire au topos des 'sources perdues', il convient de demeurer attentif aux effets parfois pervers de l'archivistique et de la pratique historique sur la conservation des collections.

La constitution de catalogues de publications peut être également très éclairante: une enquête sommaire menée dans les bibliothèques universitaires belges montre qu'à quelques exceptions près, les bibliothèques en question n'ont pas réussi à instaurer un 'dépôt légal' propre à leur institution, de sorte que les

scientifiques n'ont déposé ni monographies, ni tirages-à-part. Toutefois, cette carence est parfois compensée par les recueils de travaux conservés dans les archives individuelles de ces mêmes scientifiques.

Une solution provisoire: les premiers instruments de travail

Une solution applicable dans de brefs délais réside donc dans l'élaboration d'instruments de travail – guides thématiques, *indices rerum* et *indices nominum*, organigrammes, descriptions très attentives du contexte de production des sources (notamment des instruments biographiques sommaires). Toutefois, cette tentative 'documentaire' se heurte à des problèmes de méthode très aigus: le simple choix des mots dans un guide thématique déclenche invariablement de longues querelles.

- 1 Voir à ce sujet le colloque organisé par le Comité national de logique, histoire et philosophie des sciences sur le thème des 'Sociétés scientifiques en Belgique', novembre 1995.
- 2 Je tiens à remercier ici chaleureusement Sven Steffens, assistant à l'Université de Bruxelles, qui m'a fait part des réflexions les plus récentes en matière d'histoire des métiers fondée sur les sources 'narratives', thème qui fait l'objet de ses recherches en cours.
- 3 Voir sur ce point le numéro de *Janus*, 1995.2.
- 4 La méthode de travail du National Cataloguing Unit Archives of Contemporary Scientists (NCUACS), Bath, me paraît extrêmement fructueuse.
- 5 A titre d'exemple, R.C. OLBY, G.N. CANTOR, J.R.R. CHRISTIE et M.J.S. HODGE, *Companion to the history of modern science* (Londres, N.-Y., 1990).

(Didier Devriese)

Geert Vanpaemel, De Belgische universiteiten en het wetenschappelijk onderzoek tijdens de negentiende eeuw

Ten onrechte gaan historici er wel eens van uit dat het wetenschappelijk onderzoek zich tijdens de negentiende eeuw voornamelijk aan de universiteiten ontwikkelde. Dat is echter slechts ten dele waar: pas vanaf ca. 1870 namen de Belgische universiteiten, o.a. door de bouw van laboratoria, het voortouw in het wetenschappelijk onderzoek. Daarvóór steunde het onderzoek eerder op de bijdragen van individuele wetenschappers en op de infrastructuur (vergaderingen, publicaties, internationale contacten) die geboden werd door de wetenschappelijke genootschappen.

Generalistische genootschappen speelden natuurlijk reeds tijdens de achttiende eeuw een rol in het culturele leven, maar vanaf het midden van de negentiende eeuw ontstond een nieuwe golf van gespecialiseerde genootschappen, deels vanuit

het milieu van de 'amateuristische' wetenschapsbeoefening, deels vanuit industriële of technische belangen, en deels vanuit de (oud-)studentenverenigingen van (technische) hogescholen.

De studie van deze genootschappen is nog geheel braakliggend terrein, maar zou het historisch beeld grondig kunnen wijzigen, niet alleen omdat in deze genootschappen blijkbaar nog heel wat tot nog toe onbekende personen en netwerken actief waren, maar ook omdat zij zich situeerden in wetenschapsgebieden die aan de universiteiten minder aan bod kwamen: malacologie, entomologie, botanie, paleontologie, geografie, antropologie enz. De ontwikkeling van het wetenschappelijk onderzoek aan de universiteiten moet dan gezien worden als een proces van professionalisering tegen de achtergrond van een reeds goed ontwikkelde, actieve en gediversifieerde genootschapsbeweging.

(Geert Vanpaemel)

Folder van Studium generale

Als alles goed gegaan is, treft u in deze *Nieuwsbrief* een folder aan van Studium generale. Met deze folder willen we de vereniging meer naambekendheid geven en tegelijk nieuwe leden werven. Het bestuur van Studium generale doet een beroep op haar leden om deze folder te verspreiden, bijvoorbeeld op congressen (in de congresmap), in universiteitsbibliotheken en -archieven, in de afdelingen geschiedenis, rechtsgeschiedenis, historische pedagogiek, wetenschaps-geschiedenis etc. U kan gratis exemplaren aanvragen bij de secretaris (zie binnenflap). Gelieve wel even te vermelden hoeveel u er nodig denkt te hebben.

Mededelingen van de Werkgroep Universiteitsgeschiedenis

Nieuwe secretaris van de Werkgroep Universiteitsgeschiedenis

Op 1 maart 1997 is Franck Smit Marc Wingens opgevolgd als secretaris van de werkgroep Universiteitsgeschiedenis. Smit neemt ook Wingens' taak over als redacteur van de Nieuwsbrief. Het secretariaatsadres en tevens redactieadres is: Universiteitsmuseum Groningen, drs. F.R.H. Smit, Zwanestraat 33, 9712 CK Groningen, tel. +31 (0)50 3635563, fax. +31 (0)50 3634996, e-mail: f.r.h.smit@ub.rug.nl

Studiedag

Registreren of regisseren?

Over de mogelijkheden en onmogelijkheden van een kwantitatieve aanpak van universiteitsgeschiedenis

Op 22 mei aanstaande verschijnt 'Veranderingen in het hoger onderwijs in Nederland tussen 1815 en 1940' door G. Jensma en H. de Vries (Verloren; Hilversum 1997). Deze publicatie is het eindresultaat van een project dat door het Prins Bernhardfonds werd gefinancierd. In het boek wordt de modernisering van het hoger onderwijs in Nederland beschreven en gedocumenteerd.

Ter gelegenheid van de verschijning van dit belangrijke boek organiseert de Commissie Geschiedschrijving RUG in samenwerking met de Werkgroep Universiteitsgeschiedenis op 22 mei 1997 een studiemiddag over het thema 'Registreren of regisseren. Mogelijkheden en onmogelijkheden van kwantitatieve universiteitsgeschiedenis'. De Commissie Geschiedschrijving nodigt U van harte uit om deze studiemiddag bij te wonen. Deelname is kosteloos.

Programma:

- 13.30 Ontvangst met koffie en thee
- 14.00 Opening door de dagvoorzitter Prof.dr. K. van Berkel (RUG)
- 14.10 Lezing door Prof.dr. W.Th.M. Frijhoff (EUR): 'Zachte cijfers of harde beelden?'
- 14.50 Pauze
- 15.10 Korte inleidingen van: dr. M. Bosch (UM), dr. H. Knippenberg (UvA), prof.dr. W. Otterspeer (RUL), drs. B. van Wolput (UvA)

- 15.50 Discussie
- 16.15 Aanbieding van het eerste exemplaar van de publicatie 'Veranderingen in het hoger onderwijs in Nederland tussen 1815 en 1940' aan prof. drs. M.H. Meijerink, voorzitter van de VSNU
- 16.30 Sluiting en borrel

Vraagstelling van de studiemiddag:

Wie enigszins op de hoogte is van ontwikkelingen in de universiteitsgeschiedenis zal weten hoe deze discipline meer dan de meeste andere historische specialisaties gebruik maakt van kwantitatieve bronnen. Geen serieus boek over de geschiedenis van het hoger onderwijs of het toont in tabellen en grafieken deze voorliefde voor het getal. Hoe komt dit zo? Liggen aan deze genegenheid bepaalde overwegingen ten grondslag of komt ze simpelweg hieruit voort dat er zoveel getalsmatige bronnen beschikbaar zijn? In de samenleving bestaat namelijk geen andere sector die zo goed is gedocumenteerd als het hoger onderwijs en zeer veel van het overgeleverde materiaal bestaat uit seriële, cijfermatige bronnen.

Een mogelijk antwoord op deze vragen ligt in de vaststelling dat dit cijfermatige materiaal grotendeels afkomstig is van de nationale overheid, die het liet verzamelen en het aanwendde om onderwijsbeleid te kunnen voeren. Dit is namelijk niet toevallig zo. Het valt op, hoe de aandacht voor de statistiek van het hoger onderwijs dateert van dezelfde tijd als waarin – achteraf – het proces van modernisering van het hoger onderwijs wordt geplaatst. Dit proces – in Nederland vaak verbonden aan de Wet op het Hoger Onderwijs van 1876 – kenmerkte zich door een geweldige negentiende- en twintigste-eeuwse expansie van de studentenaantallen, door steeds bredere rekrutering van studenten, door grotere differentiatie van vakken en door toenemende professionalisering. De statistiek was hierbij het beleidsinstrument van een nationale overheid en in de ontwikkeling van de (onderwijs)statistiek lezen we dan ook de wil om tot een modern, nationaal georganiseerd stelsel van hoger onderwijs te komen. De statistieken ordenen en leggen die orde op aan de mensen die deelhebben aan het hoger onderwijs. Ze creëert ideaalbeelden, van studenten bijvoorbeeld, die – zo blijkt – slechts in de statistieken worden opgenomen als ze aan bepaalde voorwaarden voldoen: serieus studeren, collegegeld betalen aan 's Rijks schatkist, in een universiteitsstad wonen, enz. Men kan – zoals ook in *Veranderingen in het hoger onderwijs* door Jensma en de Vries wordt volgehouden – in het algemeen de stelling verdedigen dat, waar ze zegt slechts te registreren, op deze manier de statistiek de modernisering van het hoger onderwijs mee heeft geregisseerd.

Dit inzicht heeft mogelijk consequenties voor historici. De betekenis en zelfs de feitelijke juistheid van het overgeleverde materiaal kan niet worden los gezien

van het moderniseringsperspectief dat aan de verzameling ervan ten grondslag lag. En de vraag is dan ook: willen wij dit nationale moderniseringsperspectief met onze voorgangers delen? Zouden er niet heel andere vormen van universiteitsgeschiedenis kunnen en moeten worden geschreven? Hoe hangt een en ander samen met het beeld van het tegenwoordige hoger onderwijs? Is misschien een 'deconstructie' van de onderwijsstatistieken gewenst? En zo ja, welke consequenties heeft dit dan voor de geschiedschrijving van de Nederlandse universiteiten?

Plaats: Senaatskamer op de eerste verdieping van het Academiegebouw, Broerplein 5 te Groningen. Telefoonnummer Academiegebouw: 050-3635250

*(Franck Smit
Secretaris Commissie Geschiedschrijving RUG
Zwanestraat 33, 9712 CK Groningen
Telefoon 050-3635563/5083)*

Andere mededelingen

Ambtsaanvaarding Willem Otterspeer als bijzonder hoogleraar in de Universiteitsgeschiedenis

Op vrijdag 28 februari 1997 heeft dr. Willem Otterspeer met het uitspreken van een rede getiteld: 'Het achtste Memo. Over begin, einde, over universiteit en universiteitsgeschiedenis', zijn ambt van bijzonder hoogleraar in de Universiteitsgeschiedenis aan de Rijksuniversiteit te Leiden aanvaard. Otterspeer is benoemd vanwege de Octavie Siegenbeek van Heukelom Stichting.

Voor het eerst is hiermee een leerstoel gevestigd aan een Nederlandse Universiteit die exclusief is gewijd aan de universiteitsgeschiedenis.

(Franck Smit)

Plan van aanpak voor een aantal Nederlandse Universitaire collecties

Ruim twee jaar geleden vroegen de Colleges van Bestuur van de Rijksuniversiteiten van Leiden, Groningen, Utrecht en de Universiteit van Amsterdam in het rapport 'Universitaire collecties en cultuurschatten' hernieuwde aandacht voor de dreigende teloorgang van het wetenschappelijk en cultureel erfgoed dat door deze universiteiten wordt beheerd. In dit rapport brachten de vier oudste universiteiten naar voren dat het cultureel en wetenschappelijk erfgoed dat zij beheerden in hun voortbestaan ernstig werd bedreigd door een structureel tekort aan middelen.

Naar aanleiding van deze noodkreet gaf staatssecretaris A. Nuis van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW) aan de Rijksdienst Beeldende Kunst (RBK) opdracht tot een uitgebreide inventarisatie. In mei 1996 verscheen het door de RBK opgestelde rapport 'Om het academisch erfgoed'. In dit rapport is nauwgezet de situatie van de collecties van alle Nederlandse universiteiten en een aantal wetenschappelijke instellingen in kaart gebracht.

De inventarisatie levert op (deel)collectieniveau een vrijwel volledig beeld op van de enorme hoeveelheid objecten die door wetenschappelijke instellingen wordt beheerd. Een van de grootste verdiensten van de inventarisatie is dat de cultuurhistorische en wetenschappelijke waarde op heldere wijze is bepaald, naast gegevens over de kwaliteit van het beheer van de collecties.

In het rapport wordt geconcludeerd dat de situatie zorgwekkend is. De conserveringstoestand is over het algemeen matig tot redelijk, maar het

conserveringsniveau blijft over het algemeen ver achter bij dat van de meeste Nederlandse musea. In het rapport wordt daarom terecht geconstateerd dat zonder verder ingrijpen verschillende collecties verder afglijden en ernstige schade oplopen.

De beleidsreactie van het ministerie op dit rapport liet enige tijd op zich wachten. Dit voorjaar was het dan eindelijk zover. Het ministerie van OCW onderschreef dat het met de toestand van de collecties slecht gesteld was, maar voegde daaraan meteen toe dat de zorg voor collecties berustte bij de beherende instellingsbesturen. Tegelijkertijd nam de overheid wel een deel van de verantwoordelijkheid op zich en stelde een gezamenlijke aanpak voor die inmiddels ook door de universiteiten is geaccepteerd. De aanpak bestaat uit een stimuleringsregeling van drie miljoen per jaar over een periode van vier jaar. Het geld is bedoeld voor projecten die ten doel hebben om het fysieke behoud van collecties te verzekeren. Een tweede onderdeel van het plan is het bevorderen van de landelijke en internationale doelmatigheid. Het gaat daarbij niet alleen om afstemming (door selectie, samenvoeging en overdracht van collecties) tussen de in het onderzoek betrokken wetenschappelijke instellingen, maar ook op een afstemming met overige musea en internationale afstemming en samenwerking.

De benadering lijkt dus sterk op het Deltaplan voor museale collecties die enige jaren geleden in werking is getreden. De beschikbare middelen die in totaal 12 miljoen gulden bedragen, zullen worden ondergebracht bij de Mondriaanstichting. Naar verwachting kan het plan van aanpak in de loop van dit jaar in werking treden als overeenstemming is bereikt over de procedures en criteria van de subsidieregeling.

(Franck Smit)

Call for papers
Journal of Women and Minorities in Science and Engineering
Center for Interdisciplinary Studies
Virginia Polytechnic Institute and State University

Now entering its 4th year of publication, the *Journal of Women and Minorities in Science and Engineering* publishes original, peer-reviewed papers that report innovative ideas and programs, scientific studies, and formulation of concepts related to the education, recruitment, and retention of underrepresented groups in science and engineering. Issues related to women and minorities in science and engineering are consolidated to address the entire professional and

educational environment. We are now welcoming submissions for Volume 4. Subjects for papers submitted can include:

- Empirical studies of current qualitative or quantitative research;
- Historical investigations of how minority status impacts science and engineering;
- Original theoretical or conceptual analyses of science from feminist, racial, and ethnic perspectives;
- Reviews of literature to help develop new ideas and directions for future research;
- Explorations of feminist teaching methods, minority student/white teacher interactions;
- Cultural phenomena that affect the classroom climate.

To receive guidelines for manuscript preparation or to submit a curriculum vita if you are interested in reviewing papers for the journal contact:

Editorial Assistant, Journal of Women and Minorities in Science and Engineering, Center for Interdisciplinary Studies, Virginia Polytechnic Institute and State University, Blacksburg, VA 24061-0227, phone: 540-231-6296, fax: 540-231-7013, e-mail: jrlwmse@vt.edu

(Overgenomen uit *STUDIUM*)

Intellectuele geschiedenis

In 1996 is de International Society for Intellectual History (ISIH) opgericht (correspondentieadres voor Europa: Constance Blackwell, Foundation for Intellectual History, 28 Gloucester Crescent, London NW1 7DL, Engeland; fax 44 171 267 6320; e-mail cblackwell@binthist.demon.co.uk). Ook is het eerste nummer van hun nieuwsblad, *Intellectual News*, verschenen. In dit eerste nummer spreken een aantal historici zich uit over wat volgens hen intellectuele geschiedenis is en wordt de geschiedenis van dit begrip met name in de Franse historische traditie geschetst. Op grond van de verschillende artikelen - behoudend wat juist en weglatend wat onjuist lijkt - zou men de volgende criteria kunnen formuleren:

- Intellectuele geschiedenis is in elk geval supra-nationaal; ideeën houden niet op bij de grenzen, vroeger zeker niet meer dan tegenwoordig.
- Intellectuele geschiedenis is interdisciplinair en valt niet samen met de geschiedenis van een bepaalde discipline (ook niet met die van de filosofie of

van de wetenschappen); wel moet zij contact houden met de inhoud van de bij het onderzoek betrokken disciplines.

- Intellectuele geschiedenis gaat over onderwerpen die in hun historische context geplaatst moeten worden, zowel ten opzichte van het bewustzijn van de mensen van die tijd als ten opzichte van ontwikkelingen in eerdere en latere periodes.
- Intellectuele geschiedenis die gebaseerd is op teksten gaat over onderwerpen die verband houden met een breder historisch probleem, dat boven de tekst uitgaat.
- Intellectuele geschiedenis moet zich bezighouden met vraagstellingen (questions, problems, issues) en praktijken (practices, pratiques).
- Intellectuele geschiedenis is niet een afgebakend terrein van de geschiedenis, maar een bepaalde aanpak van de bestudering van het verleden, die sporen van menselijke activiteit betreft ('Acts and creations which have left intelligible and communicable traces').

Overigens bestaat er binnen het Constantijn Huygens Instituut een plan voor een onderzoekprogramma op het gebied van de intellectuele geschiedenis. Dit plan betreft 'Onderwijsmethoden en -programma's aan de Middeleeuwse universiteiten en aan de vroegste Nederlandse scholen en universiteiten'. Het is de bedoeling dat dit plan in de komende jaren zal worden uitgewerkt en dat er een aantal deelprojecten zullen worden gestart, zowel binnen het CHI als in samenwerking met andere wetenschappelijke instellingen (met name de Fryske Akademy). Wie inlichtingen hierover wil hebben, kan zich wenden tot ondergetekende: Olga Weijers, Constantijn Huygens Instituut, Prins Willem-Alexanderhof 5, Postbus 90754, 2509LT Den Haag, Tel 070 3315800, e-mail chi-alg@konbib.nl).

(Olga Weijers)

Worldwide Directory of Residential Colleges

<http://strong.uncg.edu/colleges.html>

Many universities, particularly large state universities in the United States, have experienced an increasing loss of collegiality and community through the twentieth century as their populations have grown into the tens of thousands. To counteract the sense of personal and intellectual isolation that many students and faculty feel today at large universities, a number of institutions have begun to establish small residential colleges loosely modeled on the colleges of Oxford and Cambridge. In these small communities of a few

hundred individuals there is more opportunity for informal interaction among students and faculty, and for interdisciplinary teaching and scholarship. The first universities in the United States to establish residential colleges were Harvard and Yale in the 1930s, but more recently schools such as the University of Virginia, Rice University, the University of California at Santa Cruz, and Murray State University have established similar collegiate programs.

In Great Britain the collegiate model was long confined to Oxford and Cambridge (and later Durham), but in recent years a number of other British universities, including Lancaster, Kent, and York, have converted to a collegiate structure. Collegiate universities are also common in Canada and Australia, and in Mexico the University of the Americas in Puebla is in the process of establishing a system of residential colleges.

This directory of residential college Internet sites at universities around the world is sponsored by Cornelia Strong College, one of two residential colleges at the University of North Carolina at Greensboro. Its purpose is both to introduce their own members to the institutional tradition to which Strong College belongs, and also to serve as a resource for persons at other institutions that either already have or are thinking about establishing similar collegiate programs. Any traditional residential colleges (typically four-year, non-thematic components of larger universities, administered by faculty) that would like to have their web sites added to this directory may contact Dr. Robert J. O'Hara, Senior Tutor of Cornelia Strong College, 100 Foust Building, University of North Carolina at Greensboro, Greensboro, North Carolina 27412 U.S.A. (rjohara@iris.uncg.edu).

(Overgenomen uit STUDIUM)

*New electronic discussion list
related to the history of chemistry*

The list is supported by the RSC Historical Group, the Chemical Heritage Foundation in Philadelphia, the Sidney M. Edelstein Center for the History and Philosophy of Science, Technology, and Medicine in Jerusalem, and by the German Chemical Society's History Division.

To join send mail to `maiser@listserv.ngate.uni-regensburg.de` with nothing but the following command in the body of your message: `subscribe chem-hist`

Contact: Christoph Meinel: `christoph.meinel@psk.uni-regensburg.de`

(overgenomen uit STUDIUM)

H-SCI-MED-TECH

H-Net list on the History of Science, Medicine, and Technology

Sponsored by H-Net, Humanities and Social Sciences On-line

Supported by Michigan State University

H-SCI-MED-TECH is an electronic mail discussion list intended for the growing number of scholars who study science, medicine and technology across a wide variety of periods and regions of the world. Our aim is to foster communication within and across the disciplines of history, the history of science, the history of medicine and the history of technology, which have become distinct professional fields despite their obvious (and not so obvious) interconnections. We are especially interested in reaching college faculty who teach or plan to teach about these subjects. Subscribers will be able to share information about teaching and research, to get news of professional activities (e.g. jobs, conferences, fellowships and grants) and, most importantly, to participate in conversations about matters of common interest: new methods, new questions and new scholarship.

H-SCI-MED-TECH is free and open to everyone with a mature and abiding interest in the subject. Scholars, writers, teachers, and librarians professionally interested in the subject are particularly invited to join. It is edited by Nina Lerman (Whitman College), Kathryn Olesko (Georgetown University), and Harry M. Marks (Johns Hopkins University). Like all H-Net lists, H-SCI-MED-TECH is moderated by the editors to filter out inappropriate posts. It is advised by a board of scholars. More information can also be found at the H-Net Web Site, located at <http://h-net.msu.edu/>

To join H-SCI-MED-TECH, please send a message to: `listserv@h-net.msu.edu` (with no subject line) and only this text: `sub H-SCI-MED-TECH firstname lastname, institution`. Capitalization does not matter, but spelling, spaces and commas do. When you include your own information, the message will look something like this: `sub H-SCI-MED-TECH Jane Smith, Ball State U`. If you have any questions or experience any difficulties in

attempting to subscribe, please send a message to: Harry Marks (smt@h-net.msu.edu).

H-Net is an international consortium of scholars in the humanities and social sciences that creates and coordinates electronic networks, using a variety of media, and with a common objective of advancing humanities and social science teaching and research. H-Net was created to provide a positive, supportive, equalitarian environment for the friendly exchange of ideas and scholarly resources, and is supported by Michigan State University. For more information about H-Net, write to H-Net@H-Net.msu.edu, or point your web browser to <http://h-net.msu.edu>

(overgenomen uit STUDIUM)

*Nieuwe bijdrage aan
STUDIUM University History discussion list
Supply of dissertation titles by UMI*

Sinds kort wordt op STUDIUM, in samenwerking met UMI (vroeger University Microfilms International), om de vier maanden een lijst van recente doctoraats- en licentiaatsverhandelingen gepubliceerd. Deze lijst wordt opgesteld op basis van de databank van UMI die zo goed als alle Noord-Amerikaanse verhandelingen bevat (in feite wordt uit de databank een selectie gemaakt op de door UMI toegekende - trefwoorden 'higher education', 'history of science' en 'history of education'). UMI hoopt natuurlijk dat geïnteresseerden rechtstreeks bij hen afdrukken van deze verhandelingen bestellen; bestelinformatie wordt met de lijst meegeleverd. Door STUDIUM wordt dit initiatief als een dienstverlening aan de leden beschouwd, omdat die op deze manier op de hoogte worden gehouden van recente literatuur die anders niet zomaar bereikbaar is.

Voor wie STUDIUM nog niet kent: via het centrale ontvangstpunt in Leuven kunnen via de internationale mailinglist STUDIUM wereldwijd berichten op het gebied van de universiteitsgeschiedenis worden verzonden en ontvangen door de leden. STUDIUM wil een forum zijn voor wetenschappers die zich bezighouden met universiteitsgeschiedenis of de geschiedenis van het hoger onderwijs. De initiatiefnemers streven interdisciplinariteit na en stellen geen chronologische of geografische beperkingen. De berichtenstroom wordt gecontroleerd op overbodige mededelingen. Mogelijke onderwerpen zijn:

aankondigingen van colloquia en andere bijeenkomsten, vragen over lopend onderzoek, bibliografische informatie, korte boekbesprekingen, vacatures, het verstrekken van informatie over toegang tot andere elektronische informatiebronnen etc. Voor deelname aan STUDIUM kan men zich wenden tot: marc.nelissen@bib.kuleuven.ac.be, onder vermelding van voor- en achternaam, onderzoeksonderwerp en onderzoeksinstelling. Hierna zal per e-mail-retour een bevestigingsbericht van de deelname en een gebruikersinstructie worden toegezonden.

Voor verdere informatie: Marc Nelissen, Universiteitsarchief K.U.Leuven, Mgr. Ladeuzeplein 21, B-3000 Leuven (België), tel: +32(0)16 324632, fax: +32(0)16 324691, e-mail: Marc.Nelissen@bib.kuleuven.ac.be

Database voor Medisch Historisch Onderzoek in Nederland

Het Huizinga Instituut (een onderzoeksschool op het terrein van de cultuurgeschiedenis), heeft het initiatief genomen om het lopende medisch historisch onderzoek in Nederland in kaart te brengen, samen met het Rudolf Agricola Instituut en de onderzoeksschool Wetenschap, Techniek, Maatschappij en Cultuur. De beoefening van de medische geschiedenis is drastisch gewijzigd: het vak wordt zeker niet meer uitsluitend beoefend door medici, maar ook door historici, sociologen, antropologen en anderen. Als gevolg hiervan is de aandacht van het puur medische verschoven naar de organisatiewijze en financiering van gezondheidszorg, paramedische beroepen en interacties op de medische markt. Hierdoor is het historisch inzicht aanzienlijk verrijkt, maar treedt er mogelijk versnippering van onderzoek op en zijn onderzoekers vaak niet meer op de hoogte van elkaars bestaan. Daarom wordt door de drie genoemde initiatiefnemers een inventarisatie gemaakt van het lopende onderzoek. Het aldus ontstane bestand, ondergebracht in een database, zal worden bewaard en up-to-date worden gehouden door het Huizinga Instituut. Dit bestand zal voor iedereen ter inzage zijn.

(overgenomen uit: Historia en Informatica, nummer 1 jrg.4, april 1997)

Onderzoeksprojecten / Projets de recherches

Justus Lipsius' Diva Virgo Lovaniensis
Jeanine De Landtsheer

De lange lijst van publicaties van de Leuvense hoogleraar Justus Lipsius (Overijse, 1547 - Leuven, 1606) vermeldt twee werken gewijd aan de H. Maria: de *Diva Virgo Hallensis. Beneficia eius et Miracula fide atque ordine descripta*, (Antwerpen, 1604), gewijd aan de mirakelen van O.-L.-Vrouw van Halle (bij Brussel) en de *Diva Virgo Sichemiensis sive Aspricollis. Nova eius Beneficia et Admiranda* (Antwerpen, 1605) over de wonderwerken te Scherpenheuvel. Beide werden gunstig onthaald in het katholieke Zuiden en kenden verschillende herdrukken en vertalingen.

Dankzij de catalogus van de handschriften te Leiden (*Catalogus Compendiarius...*, Leiden, 1932, 47) kwamen wij echter nog een derde traktaatje op het spoor, dat nooit werd uitgegeven of zelfs maar bestudeerd: de *Diva Virgo Lovaniensis*. Ook in de correspondentie van Lipsius kwam het niet ter sprake. Het bestaan van dit derde Maria-geschrift werdesignaleerd door Lipsius' biograaf Aubertus Miraeus (cf. A. Miraeus, *Vita Iusti Lipsi*, in: *Fama Postuma*, Antwerpen, 1613², 144): hij geeft de titel en zegt dat het onvoltooide manuscript bewaard bleef bij Lipsius' nagelaten documenten die berustten bij Johannes Woverius. Miraeus' informatie werd overgenomen door A. Wichmans in zijn *Brabantia Mariana Tripartita* (Antwerpen, 1632). Het handschrift deelde het lot van een groot deel van Lipsius' manuscripten en codices en kwam midden 17de eeuw in het bezit van Constantijn Huygens; in 1722 werd dit 'Museum Lipsianum' openbaar verkocht en door P. Burman aangekocht voor de Leidse universiteitsbibliotheek (cf. de vermelding in Leiden, Univ. Bibl., ms. Lips. 60, lijst van de door Burman aangeworven stukken). Toen L. Van der Essen in 1927 te Leuven zijn monografie over de Leuvense *Sedes Sapientiae* publiceerde (*Notre-Dame de St-Pierre (Louvain) 'Siège de la Sagesse' (1129-1927)*) verwees hij naar Wichmans en voegde toe: *Nous ne savons ce qu'est devenu ce manuscrit*.

Bij nader onderzoek blijkt dit manuscript, nu bewaard als Leiden, Univ. Bibl., ms. Lips. 12, echter veel interessanter dan de opmerking van Miraeus en de onverschilligheid waarmee het eeuwen lang onbestudeerd bleef liggen, liet vermoeden. Het gaat wel degelijk om een afgewerkt geheel. Alleen de dedicatie ontbreekt, hetzij omdat Lipsius zich nog aan het beraden was over een geschikt patroon, hetzij omdat hij niet meer de tijd kreeg om die af te werken. Uit de correspondentie van Lipsius met Moretus weten we echter dat een dergelijke dedicatie doorgaans pas geschreven werd als het werk in kwestie al bijna van de

persen kwam! Lipsius heeft zelfs een nieuwe versie van de *Praefatio ad Lectorem* geschreven.

De *Diva Virgo Lovaniensis* ligt in de lijn van beide andere Maria-geschriften waaraan trouwens gerefereerd. Hieruit kan men concluderen dat het geschrift niet vóór einde 1605 tot stand kwam. Vermoedelijk stootte Lipsius bij het verzamelen van materiaal voor zijn *Lovanium*, verschenen einde november-december 1605, op het *Register van Mirakelen*, bewaard in de sacristie van St.-Pieters te Leuven. Dit bevatte het relaas van een hele reeks wonderen die sinds 25 september 1442 aan de *Sedes Sapientiae* werden toegeschreven.

Na een voorwoord waarin Lipsius aan de lezer verklaart dat hij als inwoner van de stad en als christen de wonderdaden van het locale Mariabeeld niet onvermeld kan laten, volgt een korte beschouwing over kerk en beeld. Dan geeft Lipsius een selectie van de mirakelen, chronologisch gerangschikt: naast bijbelse modellen als de genezing van blinden, kreupelen en lammen, uitdrijvingen van duivels en boze geesten, het verlossen van gevangenen (zoals de bevrijding van de H. Petrus uit de Mamertijnse gevangenis), vindt men ook verhalen over een doodgeboren baby die tot leven wordt gewekt, kinderen die ontsnappen aan de verdrinkingsdood in een vijver of een put, of die worden gered van op hol geslagen paarden, een brand die op miraculeuze wijze uitdooft. Het laatste hoofdstuk bevat een catalogus van de verschillende types van wonderen met het aantal keer dat ze in Leuven gebeurden, 'en sluit af met een lofprijzing aan het adres van de Maagd van Leuven.

Het manuscript is grotendeels door Lipsius zelf geschreven; enkele langere hoofdstukken zijn afkomstig van een veel regelmatigere en sierlijker hand, rijk aan krullen, wat een geoefende secretaris verraadt, en die men ook terugvindt in het laatste deel van een kopieënbundel van Lipsius' brieven, ms. Lips. 3(4). Deze kapitels zijn door Lipsius gecorrigeerd.

Een aantal praktische details, zoals deze verbeteringen, het aangeven van de nummers van de hoofdstukken in klein kapitaal en de korte inhoud ervan onderlijnd (dus bedoeld als cursief) wijzen erop dat het manuscript wel degelijk voltooid was en naar de drukker kon. Men kan dus van de hypothese uitgaan dat Lipsius door zijn ziekte werd verrast vóór hij zijn manuscript kon toevertrouwen aan Moretus.

De publicatie van Lipsius' *Diva Virgo Lovaniensis*, met vertaling en commentaar, is in voorbereiding. Ze wordt aangekondigd in: J. De Landtsheer, *Iusti Lipsi Diva Virgo Lovaniensis*, Leuven, 1997; id., 'Iusti Lipsi Diva Lovaniensis: an unknown treatise on Louvain's Sedes Sapientiae', in: *Revue d'Histoire Ecclésiastique*, 92 (1997), 135-142.

(Jeanine De Landtsheer)

Mathematica te Leuven, 1520-1580: relaties met het humanisme
Steven Vanden Broecke

[Steven Vanden Broecke stelde zijn onderzoek voor op de vijfde studiedag van Studium generale. Zie voor een samenvatting p. 7]

De productie van astrolabia in de Lage Landen tussen 1550 en 1600
Koenraad Van Cleempoel

Tussen ruwweg 1550 en 1600 werden te Leuven de meest verfijnde wetenschappelijke instrumenten van Europa vervaardigd. Dit hoge niveau laat zich zien in de mooie afwerking van de instrumenten, maar ook in de nauwkeurigheid van de schalen. Mijn onderzoek handelt over die productie van instrumenten, en in het bijzonder de astrolabia. Ik tracht dit te benaderen vanuit twee invalshoeken: eerst en vooral een contextuele, door vragen op te lossen zoals: waarom kon er rond 1550 zo'n belangrijk atelier in Leuven ontstaan, wat was de voedingsbodem (Frisius, Mercator, Beausard enz.), welke uitstraling had dit atelier, waren er opdrachten? Hoe functioneerde de afzetmarkt? Waar lag de interesse van de koper? Zo werden vele astrolabia van Gualterus Arsenius via Plantijn verkocht aan Benito Arias Montano om er de bibliotheek van het Escorial mee op te smukken. Wat was de verhouding van de instrumentenmakers met de universiteit van Leuven? Hun namen verschijnen allemaal in de matriculatielijsten, maar in het archief van de universiteit is er geen spoor naar andere bronnen. Tenslotte bekijk ik elke maker afzonderlijk: welke projecties werden gebruikt, was er een voorkeur voor bepaalde instrumenten, hoe nauwkeurig werkte hij, was hij zelf wiskundige of liet hij zich adviseren? Bij dit laatste onderdeel ben ik op een zeer interessante figuur gestoten: Adriaan Zeelst. Tot voor kort was hij enkel bekend als een marginaal maker in de schaduw van anderen. Enig spitwerk bracht negen ongesigioneerde instrumenten aan het licht. Het blijkt ook dat hij tussen 1579 en 1581 een belangrijk commentaar schreef op het Romeinse voorstel om de kalender te hervormen. In die jaren, en ook nadien, was hij verbonden aan de universiteit van Leuven, waar hij dus Cornelius Gemma en Peter Beausardt overleefde. Zijn juiste band met de universiteit is nog niet volledig opgehelderd. Zeker is dat hij een wiskundige van enig kaliber was met bovendien een groot talent om zijn kennis om te zetten in zeer mooie instrumenten.

Een tweede belangrijk onderdeel van mijn onderzoek is een nauwgezette studie van de instrumenten op zich. Professor Gerard Turner startte met dit soort van onderzoek toen hij in 1993 het eerste astrolabium van Mercator identificeerde. Met zijn hulp tracht ik die methodologie toe te passen op Arsenius, Descrolieres, Zeelst en andere Vlaamse makers. Elk instrument wordt behandeld als een historische bron, een manuscript als je wil. De stijl van de gravure wordt zeer gedetailleerd bestudeerd, evenals andere stilistische kenmerken. Dit kan vragen oplossen zoals: is alles nog in de originele staat, zijn de projecties nog oorspronkelijk of werden er delen van weggeschuurd om ze nadien opnieuw te graveren, wat is de spelling van de sternamen, de namen van de winden en al de andere opschriften, enz.

Dit stelt ons dan in staat om overzichtstabellen op te stellen met al de persoonlijke kenmerken van een maker: hoe graveert hij welke letter, zowel cursief als de hoofdletter; hoe zijn de symbolen van de dierenriem; de spelling; welke sternamen, enz. Zo'n databank geeft criteria, of referentiepunten, om ongesignde instrumenten toch toe te schrijven aan welbekende ateliers.

Adres in Londen: The Warburg Institute, University of London, Woburn Square, London WC1 OAB, fax: +44 171 436 2852, e-mail: k.vanclee@a1.sas.ac.uk; thuisadres: Beatrijslaan 3, 2900 Schoten, tel. +32(0)3 658 5189, fax: +32(0)3 585 1260.

(Koenraad Van Cleempoel)

Herdenking stichting van de Universiteit van Harderwijk in 1998

In 1998 zal het 350 jaar geleden zijn dat de Universiteit van Gelderland, beter bekend als de Universiteit van Harderwijk, werd gesticht door het gewest Gelderland. Op 14 april 1647 besloten de Staten van Gelderland het Gymnasium Illustre te Harderwijk te verheffen tot 'Akademie van het hertogdom Gelre en de Graafschap Zutphen'. Op 12 april 1648 vond de inwijding plaats.

Het Veluws Museum te Harderwijk heeft een aantal initiatieven ontplooid om deze gebeurtenis te herdenken. Er zijn plannen voor een artikelenbundel, een herdenkingsbijeenkomst en een expositie in het Veluws Museum in de Academiezaal.

Voor verdere inlichtingen: W. Lodewijk, Veluws Museum, postbus 61, 3840 AB Harderwijk, tel. 0341-414468

(Franck Smit)

Sociologie van langetermijnprocessen
Amsterdamse School voor Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek
Universiteit van Amsterdam

Project 'Anatomische theaters, moderne wetenschap en de publieke sfeer in de vroegmoderne tijd'. In dit internationaal vergelijkend historisch-sociologisch onderzoek wordt nagegaan welke culturele en politieke betekenis de openbare anatomie en de anatomische theaters hebben gehad in Nederland, Italië, Frankrijk, Engeland en Schotland in de vroegmoderne tijd.

Project 'Wetenschapsbeoefening als sociale praktijk'. In dit onderzoek worden de geschiedenis van de vorming van spelregels in kaart gebracht die door belangrijke beoordelende instanties worden gehanteerd bij de beoordeling van wetenschappelijk onderzoek. Uitgangspunt is dat wetenschapsbeoefening een sociale praktijk is en dat 'de wetenschappelijke gemeenschap', zoals instanties als de KNAW en NWO die vormen, uit meerdere rivaliserende netwerken bestaan. Bijzondere aandacht zal worden besteed aan de culturele, morele en politieke aspecten van de wetenschappelijke spelregels.

Beide projecten maken deel uit van het onderzoeksprogramma van de Amsterdamse School 'Sociologie van langetermijnprocessen, in het bijzonder op het gebied van kennis, kunst en moraal'.

Contact: Dr. Jan C.C. Rupp, Amsterdamse School voor Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek, Oude Hoogstraat 24, 1012 CE Amsterdam, tel +31(0)20 5252262.

(Jan C.C. Rupp)

Nieuwe publicaties / Publications récentes

Paolo Renzi (ed.), *L'università e la sua storia. Origini, spazi istituzionali e pratiche didattiche dello Studium cittadino. Atti del Convegno di Studi (Arezzo, 15-16 novembre 1991)*

In dit boek worden de handelingen gepubliceerd van een congres dat in 1991 gehouden werd ter gelegenheid van het 750-jarig bestaan van de universiteit van Siena. Het bevat volgende bijdragen:

Carla Frova, *L'università e la città: elementi per una discussione*

Paolo Nardi, *Le origini del concetto di Studium generale*

Giovanna Nicolaj, *Forme di Studi medioevali. Spunti di riflessione*

Rodolfo Del Gratta, *Gli Arcivescovi e lo Studio di Pisa negli ultimi decenni del secolo XV*

Armando F. Verde, *Il secondo periodo de Lo Studio Fiorentino (1504-1528)*

Paul F. Grendler, *Studenti della scuola e studenti dello Studium*

Cesare Vasoli, *L'università e gli umanisti*

Emanuele Conte, *Umanisti e Bartolisti tra i colleghi romani di Marc-Antoine Muret*

Paolo Renzi, *Montaigne, Muret, Lipsio e il giuramento dei gladiatori*

Over het studium van Arezzo verscheen onlangs ook :

Robert Black (ed.), *Studio e scuola in Arezzo durante il Medioevo e il Rinascimento. I documenti d'archivio fino al 1530.* (Accademia Petrarca di Lettere Arti e Scienze; Arezzo, 1996), ISBN 88 86830 00 9.

(Overgenomen uit *STUDIUM*)

André Despretz, *Academia Gandavensis in nummis. Penningen die betrekking hebben op de Gentse Universiteit.* Uit het verleden van de RUG, 39 (Gent, 1997), formaat 230x290 mm, linnenband met goudopdruk en stofwikkels, 342 blz. met 240 zwartwitfoto's, ISBN 90 75184 41 7, 1650 fr.+ 200 fr. verzendingskosten. (Bestellen kan bij het Archief RUG, St. Pietersnieuwstraat 25, 9000 Gent, tel. 09/2643082 of fax.09/2644296 of e-mail: Elienne.Langendries@rug.ac.be).

A. Despretz evocert de geschiedenis van de Gentse universiteit aan de hand van metalen getuigen. Vanaf de stichting in 1817 tot heden kunnen aan de hand van de penningen de grote momenten uit de ontwikkelingsgeschiedenis van de

universiteit en haar faculteiten gevolgd worden. Professoren en studenten werden geëerd om hun verdienstelijke loopbaan in dienst van wetenschap en onderwijs of om het behalen van een prijs in een universitaire wedstrijd. De auteur heeft ook aandacht geschonken aan de kunstenaars – dikwijls van wereldformaat – die de penningen ontwierpen en aan de ateliers waar de medailles gegoten, geslagen of gegraveerd werden. Het boek – het resultaat van meer dan drie jaar accuraat onderzoek van alle beschikbare geschreven en gedrukte bronnen – is voor ons land de eerste publicatie die een volledig overzicht geeft van alle medailles, plaketten en draagpenningen die door en voor een universitaire instelling zijn vervaardigd.

(Elienne Langendries)

G. Jensma & H. de Vries, *Veranderingen in het Hoger Onderwijs in Nederland 1815-1940* (Uitgeverij Verloren; Hilversum), ±410 p., ISBN 90 6550 557 1 (±65 HFL/1350 BEF)

Op 22 mei verschijnt de lang verwachte publicatie, 'Veranderingen in het Hoger Onderwijs in Nederland 1815-1940' van de hand van G. Jensma en H. de Vries. Het boek is het eindresultaat van een project dat door het Prins Bernard Fonds is gefinancierd. Het project is oorspronkelijk bedoeld als vervolg op W. Frijhoff's dissertatie, *La société néerlandaise et ses gradués, 1575-1814: une recherche sérielle sur le statut des intellectuels* (1981). Harry de Vries werkte van 1 december 1986 tot zijn ontijdige dood in december 1989 aan het project. Zijn werk is een aantal jaren later overgenomen door Goffe Jensma. Het materiaal dat De Vries had verzameld, is door Jensma bewerkt en tevens zijn bijdragen en lijsten die De Vries zo goed als gereed had in het boek opgenomen. Door Jensma zelf zijn een aantal bronkritische inleidingen geschreven en ook de lange substantiële inleiding, het eerste deel van het boek, is van zijn hand.

De publicatie kent de volgende inhoud:

Deel I Spiegel, vergrootglas of oogklep? Over de geschiedenis van de statistiek en de 'modernisering' van het hoger onderwijs in Nederland in de periode 1815 tot 1940 – G. Jensma

Inleiding

1 Veranderingen in het hoger onderwijs, een overzicht

2 Moderniteit, statistiek, natie, conjunctuur

Slot

Deel II Curatoren – H. de Vries

- 3 Centralisatie van beleid. De colleges van curatoren aan de Nederlandse universiteiten van 1815-1940
- 4 Curatoren aan Nederlandse universiteiten en hogescholen, 1815-1940. Een lijst
- 5 Secretarissen van Curatoren. Een lijst

Deel III Studenten – G. Jensma

- 6 Wat is een student? Een bronnenkritiek
- 7 Wat kan men met een oude studenten Almanak? De aantallen studenten zoals weergegeven in Van Swinderens Almanak der Akademie van Groningen (1813-1832). Een steekproef
- 8 Cyclische bewegingen om de trend. De theologische faculteit. Een case-study
- 9 Studentenaantallen zoals opgegeven in de Verslagen Onderwijs, 1816/17-1837/38. Een lijst
- 10 Studentenaantallen Hoger Onderwijs Nederland, 1845/46-1939/40. Een lijst
- 11 Aantallen elders studerenden, 1838/39-1876/77. Een lijst
- 12 72 grafische afbeeldingen van het verloop van de studentenaantallen in Nederland in de periode 1816/17 tot 1939/40
- 13 Aantallen academische examens, 1856/57-1939/40. Een lijst

Deel IV Hoogleraren – H. de Vries en G. Jensma

- 14 Hoogleraren en lectoren aan Nederlandse universiteiten en hogescholen, 1815-1940. Een lijst
- 15 Leerstoelen en lectoraten aan instellingen voor hoger onderwijs in Nederland, 1815-1940. Een lijst

Gedrukte kwantitatieve bronnen voor universiteitsgeschiedenis.

Een beredeneerde bibliografie

Geraadpleegde literatuur

Herkomst grafieken

Herkomst tabellen

Het eerste exemplaar van het boek zal op 22 mei worden aangeboden aan prof. drs M.H. Meijerink, voorzitter van de VSNU. Deze presentatie vindt plaats na afloop van een studiedag die naar aanleiding van de verschijning was georganiseerd door de Commissie Geschiedschrijving van de Rijksuniversiteit Groningen in samenwerking met de Werkgroep Universiteitsgeschiedenis. Het

verslag van deze studiedag, gewijd aan 'Registreren of regisseren, mogelijkheden en onmogelijkheden van kwantitatieve universiteitsgeschiedenis', zal worden opgenomen in de tweede nieuwsbrief van dit jaar.

(Franck Smit)

Andrée Despy-Meyer et Didier Devriese (eds.), *Ernest Solvay et son temps* (à paraître)

Industriel à la réussite éclatante, mécène, homme de science, citoyen engagé sur le plan politique et social, Ernest Solvay est une figure mythique de la Belgique, connue de tous... et qui demeure pourtant méconnue. Loin des stéréotypes, cet ouvrage scientifique, fondé sur l'étude de nombreuses archives, nous restitue un personnage aux facettes multiples, immergé dans son époque. De la fabrication de la soude à l'élaboration d'un mythe, c'est tout un siècle qui s'incarne dans un portrait vivant et contrasté.

Quinze études pour un regard neuf sur Ernest Solvay et son temps.

Sommaire

Françoise Thys-Clément, *Avant-propos*

Andrée Despy-Meyer & Didier Devriese, *Pour une autre biographie ...*

Le temps de Solvay

Sven Steffens, *La 'Belgique industrielle' au XIXe ou la grande industrie comme symbole de progrès et de modernité*

Geert Vanpaemel, *La science et l'industrie au XIXe siècle: quelques réflexions*

Marc Peeters, *Quelques aspects des grands courants de la philosophie en Belgique. De la fièvre du système au retour de la bien-aimée avec laquelle on s'était brouillé*

Solvay et son temps

Eliane Gubin & Valérie Piette, *Une histoire de familles*

Hossam Elkhadem & Thérèse Mayer, *La soude, une histoire ancienne et moderne*

Jean-Jacques Heirwegh, *Le 'tableau de chevet' d'Ernest Solvay: un panthéon personnel?*

Isabelle Stengers, *La pensée d'Ernest Solvay et la science de son temps*

Grégoire Wallenborn, *Le télégraphe, l'éther et la fée Electricité*

Andrée Despy-Meyer, Didier Devriese & Isabelle Sirjacobs, *Solvay et Héger: de la théorie à la pratique de la physiologie*

Jean-François Crombois, *Energétisme et productivisme: la pensée morale, sociale et politique d'Ernest Solvay*

Andrée Despy-Meyer & Valérie Montens, *Le mécénat des frères Ernest et Alfred Solvay*

Solvay et son espace

Claire Billen, *Les métamorphoses d'un usage de la nature: paysages et sites à l'époque de Solvay (1870-1914)*

Vincent Heymans, *Ernest Solvay bâtisseur: l'architecture privée et industrielle*

Isabelle Sirjacobs, *Solvay-Couillet: histoire d'un site industriel*

Solvay hors du temps

Didier Devriese & François Frédéric, *Ernest Solvay: de la réalité au mythe*

Cet ouvrage dont la couverture à été confiée à François Schuiten, comprend 300 pages et de nombreuses illustrations est édité par les Archives de l'Université libre Bruxelles dans le cadre des manifestations « Solvay et son temps », organisé par l'Université libre de Bruxelles et le Musée des Sciences de Parentville (voyez aussi l'annonce de l'exposition *Solvay et son temps* et du colloque *Positivismes: XIXème-XXème siècles*).

Renseignements: Archives de l'ULB - tél.: +32(0)2 650 24 43 fax: +32(0)2 650 35 67, e-mail: ddevriese@admin.ulb.ac.be

(Didier Devriese)

Marc Depaepe & Dirk Martin (eds.), *De Tweede Wereldoorlog als factor in de onderwijsgeschiedenis. La Seconde Guerre mondiale, une étape dans l'histoire de l'enseignement*. (Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, Brussel 1997) 226 p., ISBN 2 930180 02 1.

In 1995 werd van 23 tot 27 oktober door het Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog een colloquium gehouden onder de titel 'Maatschappij, cultuur en mentaliteiten. De impact van de Tweede Wereldoorlog in België' (gesignaleerd in de *Nieuwsbrief Universiteitsgeschiedenis*, 1995/1, p. 43-44). In deze publicatie verschijnen de lezingen van de sessie gewijd aan het onderwijs tijdens de Tweede Wereldoorlog:

- Olaf Moens, Frank Simon & Jeffrey Tyssens, *'De dag van de opvoeders is nu op komst': onderwijshervormingsvoorstellen rond de Tweede Wereldoorlog*
- Mark D'hoker, *Het technisch onderwijs tijdens en na de Tweede Wereldoorlog: Oscar Peters' opvattingen als wegwijzer tussen structurering en integratie*
- Marc Depaepe, *De Vlaamse katholieke pedagogiek en de nationaal-socialistische opvoedingsleer. Een verkennende studie op basis van het Vlaamsch Opvoedkundig Tijdschrift (1919-1955)*
- Fabrice Maerten, *La participation du personnel enseignant hennuyer à la Résistance*
- Gaston Braive, *Etudiants universitaires bruxellois sous l'occupation: Saint-Louis avant et après la fermeture de l'ULB*
- Chronique – Kroniek: Massia Gruman, *L'Athénée d'Uccle pendant la guerre*

Lieve Gevers & Leo Kenis (eds.), *De Faculteit Godgeleerdheid in de K.U.Leuven, 1969-1995*. *Annua Nuntia Lovaniensia XXXIX* (Leuven University Press / Uitgeverij Peeters; Leuven, 1997) XVIII-542 p., ISBN 90 6186 796 7.

Dit boek zal onmisbaar worden voor al wie in de recente geschiedenis van de Faculteit Godgeleerdheid van de Leuvense universiteit geïnteresseerd is. De redactie en de auteurs hebben zich weinig moeite gespaard om een zo volledig mogelijk beeld te geven van de faculteit als instelling, samen met een overzicht van onderzoek en onderwijs aan de faculteit in de jaren 1969-1995. Het beginjaar 1969 verwijst naar het eerste volledige werkjaar van de heringerichte autonome Nederlandstalige Faculteit Godgeleerdheid, die ontstond na de splitsing van de unitaire Theologische Faculteit in november 1968. Na anderhalve eeuw met weinig veranderingen, toonde de nieuwe Faculteit een ander uitzicht. Naast seculieren werden nu ook regulieren en niet-clerici in het professorencorps opgenomen. Het Hoger Instituut voor Godsdienstwetenschappen, dat godsdienstleraars opleidt, werd in de Faculteit opgenomen. Onderwijs en onderzoek pasten zich dynamisch aan vernieuwingen in de theologie aan; in zijn voorwoord duidt decaan Vervenne de organisatie van Engelstalige opleidingen als de meest spectaculaire exponent daarvan aan. Tenslotte werd ook een nieuwe bibliotheek gebouwd, die de zeer rijke collecties gepast ten dienste van het onderzoek beschikbaar maakt.

In 'Een beeld van de Faculteit' geeft Lieve Gevers een overzicht van de omstandigheden van het splitsingsproces en het ontstaan van de vernieuwde Faculteit Godgeleerdheid, gevolgd door een vrij beknopt overzicht van

gebouwen, structuren van het onderwijs, organisatie van het onderzoek en aantallen van academisch personeel en studenten.

In een tweede deel wordt het onderzoek aan de Faculteit belicht: Bijbelwetenschap (door G. Van Belle), Dogmatische Theologie (J. Haers), Moraaltheologie (B. Roebben), Kerkgeschiedenis en geschiedenis van de theologie (L. Kenis), Pastoraaltheologie (L. Kenis) en De Faculteitsbibliotheek (M. Lamberigts).

In een derde deel tenslotte behandelt L. Gevers het onderwijs binnen de Faculteit. Achtereenvolgens passeren de revue: de opleidingen Godgeleerdheid en Toegepaste Theologie, het Engelstalige Programma, de Opleiding Godsdienstwetenschappen en de voortgezette academische opleidingen (Academische lerarenopleiding door J. Bulckens en Aanvullende opleidingen pastoraal door F. Van Segbroeck).

Een hele reeks uiterst nuttige bijlagen vervolledigen deze kroniek met een feitelijk luik. We krijgen lijsten voorgeschoteld van het personeel van de Faculteit, van de doctores honoris causa, van de doctoraatsproefschriften die er verdedigd werden, de door de Faculteit verzorgde tijdschriften (6) en reeksen (12), de aan de Faculteit bestaande bijzondere leerstoelen en hun bezetters, de door de Faculteit georganiseerde colloquia, en een lijst van de personen die op dit ogenblik aan de Faculteit onderwijzen. De historici die voor een keer niet zelf op jacht zullen moeten om dit soort feiten te achterhalen, kunnen er de samenstellers alleen maar dankbaar om zijn.

(Marc Nelissen)

Paedagogica Historica. International journal of the history of education, XXXII, 1996, 3

Articles

Marina Roggero (Torino), *Arithmétique populaire et arithmétique savante. Apprentissages et enseignement à la fin du XVIIIe siècle*

Alejandro Tiana Ferrer (Madrid), *The Workers' Movement and Popular Education in Contemporary Spain (1868-1939)*

Maxine Schwartz Seller (Buffalo), *Filling the Space: Education, Community, and Identity in British Internment Camps during World War II*

Christa Uhlig (Berlin), *Emigranten und Remigranten in Bildungspolitik und Pädagogik – die Erfahrung Sowjetunion in der ost-deutschen Nachkriegs-entwicklung*

Review Articles

Michel Soëtard (Angers), *Pestalozzi: de nouveaux outils pour la recherche*

Michel Ostenc (Angers), *Giovanni Gentile: philosophe et éducateur*

Book Reviews

M.-M. Compère, *L'Histoire de l'éducation en Europe*; P. Caspard (Dir.), *Guide international de la recherche en histoire de l'éducation* (N. Charbonnel)

S. Tillyard, *Aristocrats* (B. Roberts)

G.-F. Budde, *Auf dem Weg ins Bürgerleben* (M. Kraul)

T.N. Bonner, *To the Ends of the Earth: Women's Search for Education in Medicine* (A. Taylor Kirschmann)

T. Simon, *Raufhändler und Randalen* (H.-U. Grunder)

T. van der Meer, *Sodoms zaad in Nederland* (G. Debeuckelaere)

W. Frijhoff, *Wegen van Evert Willemsz.* (B. Roberts)

W. Böhm & J. Oelkers (Hrsg.), *Reformpädagogik kontrovers* (H.-E. Tenorth)

R. Richly, *Das Verhältnis von Freiheit und Bindung in der Bildungstheorie Peter Petersens* (C. Vreugdenhil)

K. Beutler & U. Wiegmann (Hrsg.), *Auschwitz und die Pädagogik* (C. Griesse)

U. Mähler, *Die Freie Deutsche Jugend 1945-1949* (C. Uhlig)

D.W. Adams, *Education for Extinction: American Indians and the Boarding School Experience, 1875-1928* (S. McBeth)

R. Manzer, *Public Schools and Political Ideas: Canadian Educational Policy in Historical Perspective* (D.J. Allison)

Y. Poutet, *Genèse et caractéristiques de la pédagogie lasallienne* (M. Grandière)

L. Maury, *Les origines de l'école laïque en France* (B. Compagnon)

M. Allaire & M.-T. Frank, *Les politiques de l'éducation en France de la maternelle au baccalauréat* (J.-N. Luc)

P. Hummel, *Humanités normaliennes* (P. Albertini)

L. Criblez, *Zwischen Pädagogik und Politik* (H.-U. Grunder)

H. Engelbrecht, *Erziehung und Unterricht im Bild* (M. Depaepe)

B. Bartolomé (Ed.), *Historia de la acción educadora de la Iglesia en España* (F.C. Garrido)

Y. Vargas, *Introduction à l'Emile de Jean-Jacques Rousseau* (G. Py)

F. Osterwalder, *Pestalozzi - ein pädagogischer Kult* (H.-U. Grunder)

M. Müller, *Pädagogik und Erziehungswissenschaft - Der praxeologische Übergang bei Derbolav* (J.D. Imelman)

W. Braun, *Erziehung - Gesellschaft - Existenz* (A. Suter)

G. Bollenbeck, *Bildung und Kultur* (P. Drewek)

J. Hellwig (Hrsg.), *Historia wychowania* (M. Schoener-Wojtowicz)

(Overgenomen uit *STUDIUM*)

Paedagogica Historica. International journal of the history of education, XXXIII, 1997, 1

Introduction

Jürgen Heideking, *Mutual Influences on Education: Germany and the United States from World War I to the Cold War*

Articles

Val D. Rust, *The German Image of American Education through the Weimar Period*

Hermann Röhrs, *Progressive Education in the United States and its Influence on Related Educational Developments in Germany*

Marc Depaepe, *Differences and Similarities in the Development of Educational Psychology in Germany and the United States before 1945*

Thomas N. Bonner, *Abraham Flexner and the German University: The Progressive as Traditionalist*

Ivan Soll, *Walter Kaufmann and the Advocacy of German Thought in America*

Uta Gerhardt, *The Medical Meaning of Reeducation for Germany: Contemporary Interpretation of Cultural and Institutional Change*

Gregory Wegner & Karl-Heinz Füssl, *Wissenschaft als säkularer Kreuzzug: Thomas V. Smith und die deutschen Kriegsgefangenen in den USA (1944-1946)*

James F. Tent, *Edward Y. Hartsborne and the Reopening of German Universities, 1945-1946: His Personal Account*

Geoffrey J. Giles, *Reeducation at Heidelberg University*

Karl-Heinz Füssl, *Zwischen NS-Traumatisierung und Demokratie: Die Erziehungspolitik der USA in der deutschen Nachkriegsgeschichte (1945-1952)*

Hansjörg Gehring, *Educational Reconstruction of Bavaria under U.S. Occupation*

Charles E. McClelland, *American Reform Efforts: German Professional Education after World War II*

Dietrich Hoffmann, *The Adoption of American Educational Theory in West Germany After 1945 - Heinrich Roth*

Christl Ziegler, *Civic Education and International Meetings for Women in the American Zone of Occupation*

Hans Borchers, *Hollywood as Reeducator: The Role of Feature Films in U.S. Policies Directed at Postwar Germany*

Erwin Helmst, *The Influence and Significance of American Studies in Germany after World War II*

Ann Taylor Allen, *Autonomy or Institution? Origins and Development of Women's Studies in the United States and Germany, 1965-1981*

Paul-Ludwig Weinacht, *Steps Toward Westernization in the German Educational System 1945 and 1989*

(Overgenomen uit *STUDIUM*)

History of Higher Education Annual, XVI, 1996

John D. Burton, *The Harvard Tutors: The Beginning of an Academic Profession, 1690-1825*

Margaret A. Nash, 'A Salutary Rivalry': *The Growth of Higher Education for Women in Oxford, Ohio, 1855-1867*

Peter Dobkin Hall, 'Noah Porter Writ Large': *Reflections on the Modernization of American Education and Its Critics, 1866-1916*

John Aubrey Douglass, *Californians and Public Higher Education: Political Culture, Educational Opportunity and State Policymaking*

Review essays

College As It Was in the Mid-Nineteenth Century, by Roger L. Geiger with Julie Ann Bubolz

The Rise of the University and the Secularization of the Academy: The Role of Liberal Protestantism, by Kathleen A. Mahoney

Recent dissertations in the History of Higher Education

(Overgenomen uit *STUDIUM*)

Lezingen en congressen / Conférences et congrès

Les tribulations des archivistes en Chine Chronique de la Section des archives des Universités (ICA)

Le Conseil international des archives et la Section des archives des Universités

La Section des Archives des Universités et des Institutions de recherche tenait son séminaire annuel à Pékin, en août 1996, dans le cadre du XIIIe congrès du Conseil International des Archives (ICA). Rappelons en quelques mots ce qu'est le Conseil International des Archives: il s'agit d'une organisation non gouvernementale, liée à l'Unesco par des accords de coopération, qui s'est donné pour objectif la préservation du patrimoine archivistique de l'humanité, le terme 'archive' étant ici entendu au sens large¹. Les institutions nationales d'archives et les institutions professionnelles y jouent donc un rôle important. Parmi celles-ci figure la Section des Archives des universités et des Institutions de recherche (ICA/SUV)².

Ambition(s)... et convivialité

La Section - fondée en 1992- est née du désir de créer des liens réels entre archivistes des universités, permettant à la fois une meilleure comparaison des méthodes de travail respectives et l'élaboration de politiques communes. Qu'en est-il de ces ambitions? La Section poursuit son action depuis quatre ans: elle a mis en chantier différents instruments de travail organisé par des groupes *ad hoc*, parmi lesquels figurent

- des instruments bibliographiques de références propres à l'archivistique des universités et des institutions de recherche
- une enquête approfondie des caractéristiques et des besoins des départements d'archives universitaires
- un répertoire de ces mêmes départements...³.

Par ailleurs, un travail méthodologique se poursuit: un comité se consacre plus particulièrement aux archives des sciences tandis qu'un autre élabore un 'Guide méthodologique des archives de universités'. Ces études sont discutées lors de séminaires annuels: elles y sont passées au crible de la critique – amicale mais parfois acharnée – des membres de la section tandis que des spécialistes 'extérieurs' sont aussi appelés à faire des communications sur des thèmes spécifiques. Ainsi se sont déroulés les quatre séminaires de Lancaster, Washington, Liège et Pékin⁴. Ceux-ci

se sont déroulés dans une atmosphère chaleureuse, et contribuent au renforcement des liens entre ces archivistes des universités, liens qui se concrétisent encore par l'existence d'une Lettre d'information et d'un serveur WEB⁵.

Pékin: pour une méthodologie des archives universitaires... dans une ambiance très chinoise.

Avant d'aborder le vif du sujet – le séminaire portant sur le 'Guide méthodologique des archives universitaires' – pourquoi ne pas évoquer quelques images marquantes de ce voyage en Chine? La découverte d'abord d'un centre de congrès que nos capitales européennes pourraient envier, la chaleur de l'accueil, et le souci des autorités chinoises de mettre en évidence la XIIIe conférence des archives. Imaginez les gigantesques bannières dressées sur les plus grands hôtels de Pékin...voilà qui nous fit éprouver – enfin!, disaient certains d'entre nous – l'importance accordée aux archives. Certaines scènes ne manquèrent pas de piquant: ainsi les organisateurs avaient-ils prévu une visite organisée de la Grande Muraille. Ils affrétèrent trente bus de 50 personnes et la route – où partout avaient été suspendus des petits drapeaux de couleur – fut soigneusement dégagée par d'imposantes forces de l'ordre. Il faut ensuite imaginer la Muraille elle-même prise d'assaut par 1.500 archivistes. Une invasion d'un type un peu particulier!

Le groupe des archives universitaires devait d'ailleurs revivre un accueil comparable lors du séminaire lui-même: salle majestueuse, traduction orale à la salle des communications (ce qui impliqua la nécessité de raccourcir singulièrement les exposés), radio, journaux, photographes et télévision...

Le séminaire de Pékin fut en grande partie consacré à l'examen du 'Guide méthodologique des archives universitaires', présenté par un comité d'étude issu de la section. On y exposa aussi les premiers résultats de l'enquête consacrée aux caractéristiques et aux besoins des services d'archives universitaires.

Dès 1994, la Section avait mis en évidence trois grandes difficultés dans l'accomplissement de son travail: la méconnaissance de la situation réelle des départements d'archives universitaires; les divergences méthodologiques en matière d'archivistique universitaire; enfin, la nécessité de disposer d'instruments de formation qui puissent être destinés aussi bien aux archivistes dotés d'une forte infrastructure qu'à ceux qui débutteraient dans le métier, en ne disposant pas toujours des moyens matériels adéquats. Une enquête fut donc mise sur pied afin de dresser un panorama des départements concernés. Les premiers résultats de celle-ci – elle est toujours en cours – ont confirmé les disparités régionales et la grande variété des besoins. L'enquête permettra ainsi à la section de mettre en pratique une politique à long terme, qui vise à répondre aux attentes variées de ses

membres. Le but est, notamment, d'éviter de 'tourner en rond' autour de difficultés qui seraient propres à un petit groupe et de s'ouvrir aux exigences, par exemple, des archivistes des pays en voie de développement ou encore des pays dits de l'Est.

Quant au 'Guide méthodologique des Archives des Universités', il est né d'un triple constat.

Le premier constat semble être une évidence: les méthodes archivistiques varient d'une région à l'autre et répondent à des traditions différentes. Mais ceci entraîne une série de questions corollaires, qui sont lourdes de conséquences: traditions et méthodes ne nous empêchent-elles pas de profiter de nos progrès respectifs? Rencontrent-elles toujours les besoins de l'institution, des chercheurs, du public extérieur? En bref, pouvons-nous tenter de présenter une théorie unifiée ou au moins 'à géométrie variable' qui serait un instrument de référence commun? Le deuxième constat est la réponse à une interrogation: existe-t-il une archivistique spécifique au travail en milieu universitaire? La réponse demande à être nuancée. Nous admettons que les bases théoriques de l'archivistique ne sont pas propres à une institution en particulier, et qu'elles continuent à guider notre travail de manière générale. Ceci nous renvoie d'ailleurs aux questions énoncées *supra*. Toutefois, nous percevons néanmoins que l'Université possède des caractéristiques structurelles particulières, liées à la nécessité de 'gérer' une combinaison d'activités – enseignement, recherche, mission de service public – qui lui est propre. C'est cette combinaison qui fait de l'Université un 'producteur' d'archives et de documentation différents des autres institutions d'enseignement et de recherche. Cette morphologie de l'institution universitaire en général – et de l'Université dans laquelle nous oeuvrons en particulier – entraîne une réexamen de nos méthodes et de leur application. D'une part, nous sommes intégrés dans une organisation complexe, dont il nous faut comprendre les rouages sous peine de rien comprendre à sa production documentaire; ensuite, nous sommes amenés à participer – ou pas – aux trois missions de l'université décrites ci-dessus et ce n'est pas sans conséquences (positives et négatives) sur les activités et l'organisation d'un département d'archives; enfin, nous sommes confrontés à une production documentaire particulière qui demande une adaptation de nos méthodes de travail, ainsi des archives des facultés, par exemple.

Le dernier constat justifiant l'élaboration d'un guide méthodologique tient à une volonté de la Section: s'il existe bien de différents 'guidelines' destinés aux services d'archives en général – voire même aux archives des universités en particulier⁶ – aucun ne réunit les trois critères suivants: ouverture sur le plan méthodologique, réunion de concepts théoriques et de conseils pratiques découlant les uns des autres, volonté de s'adresser aux archivistes des universités

quel que soit le stade de développement de leur département. C'est à ces objectifs que le Comité du 'Guide méthodologique' tente de répondre⁷.

Réflexion théorique, élaboration de la politique d'un service, réflexion sur les tâches à accomplir... et exemples: le guide a l'ambition de cerner l'ensemble de ces thèmes. A cette fin, le groupe de travail a construit l'étude de manière très méthodique. Les premiers chapitres sont théoriques: ils traitent successivement:

1° de la mission des universités, redéfinies succinctement;

2° de la (re)-définition des tâches des archives, réexaminées à la lueur des missions des universités et proposant une série d'actions nouvelles; cette re-définition tient compte avec précision des différences de structures des institutions universitaires, de la situation du département dans l'organigramme de l'université, de l'évolution actuelle de l'archivistique ...

3° de la définition de la politique du département; un tableau synoptique et *modulaire* des tâches envisagées montre les liens entre les activités spécifiquement archivistiques d'un département d'archives (collecte, tri, traitement etc.) et les missions de l'université. Il permet d'analyser les actions effectivement menées par le département, de mettre en évidence les points forts et les points faibles du service, de vérifier s'il remplit sa mission de manière adéquate par rapport aux exigences de l'institution... bref de comprendre avec clarté ce que le département accomplit et de définir sa mission avec une grande précision.

Viennent ensuite une série de chapitres à vocation pratique: ceux-ci proposent:

1° un plan d'actions à mener auprès des autorités académiques et administratives de l'institution universitaire afin de définir droits, champs d'action et contraintes du service;

2° un liste de documents à établir, destinés à acter les actions évoquées ci-dessus et à faire mieux connaître les buts et activités du service (calendrier, rapports d'activités, définitions réglementaires des missions du service, etc.);

3° des exemples pratiques et une bibliographie sélective.

Il est temps de conclure cette partie consacrée aux 'Guidelines' en signalant que le travail se poursuit, l'objectif du groupe de travail étant de clore son étude à la fin de l'année 1997. Rappelons à nos lecteurs que toutes les suggestions sont évidemment les bienvenues, notamment en matière bibliographique.

*Un travail méthodologique qui se poursuit: 'Les archives définies comme patrimoine commun', un nouveau séminaire.. et le travail du Comité des archives des sciences*⁸.

La Section des archives des universités et des institutions de recherche poursuit son travail de réflexion dans le cadre d'un séminaire qui se tiendra conjointement à la Ve Conférence Européenne des Archives, réunies à Barcelone à la fin du mois de

mai 1997. Ce séminaire est centré sur la question de la normalisation des descriptions d'archives: convergences et différences entre les archives conservées, nécessité – ou non – et possibilités d'établir des normes descriptives communes ... (voir le programme du séminaire dans ce numéro de la *Lettre d'information*). Si le séminaire vise à défricher le travail, il est surtout la première pierre d'un long travail à suivre. Les conclusions du séminaire nous indiqueront quelles seront les directions suivies par la section dans ce domaine au cours de années à venir. Le séminaire fera l'objet d'une prochaine chronique... Tout comme le travail qui se poursuit très activement au sein du Comité des archives des sciences, qui fera aussi l'objet de notre prochain rendez-vous.

(Didier Devriese)

1. Rappelons que le Conseil international des Archives est notamment l'éditeur des revues *Janus* et *Archivum*, ainsi que de nombreuses études RAMP de l'Unesco etc. Toute information sur le Conseil International des Archives peut être obtenue auprès du Secrétariat, 60, rue des Francs-Bourgeois, 75003 Paris. Tél.: 33.1.40.27.63.06; télécopie: 33.1.42.72.20.65; URL: <http://www.archives.ca/ica/>
2. Les informations relatives à la Section sont disponibles auprès du secrétaire de la Section, Andrée Despy-Meyer, directeur des Archives de l'ULB, 50, av.F.D.Roosevelt, 1050 Bruxelles, CP.170 tél. 32.2.650.35.43. télécopie: 32.2.650.35.67. e-mail: ddevriese@admin.ulb.ac.be
3. Les bibliographies mentionnées ici sont également disponibles en ligne à l'adresse URL indiquée ci-dessous, cfr. note 5.
4. Les séminaires sont ceux de
 - Lancaster, septembre 1994 (*Documenting science and technology in an academic setting*) dont les actes ont paru dans *Janus*, 1995.2.
 - Washington, août 1995 (*Applications of archival techniques at a university: problems and solutions et how researchers communicate in the electronic age*),
 - Liège, mai 1996 (*Archiving the records of contemporary science*), organisé conjointement avec l'Union internationale d'histoire et de philosophie des sciences.Le compte-rendu de ces séminaires ont paru dans les livrées de *ICA/SUV Communiqué, Revue d'information de la section des archives des universités et des institutions de recherche*, cfr.infra note 5.
5. *Communiqué* est disponible en ligne à l'adresse suivante:
http://www.usyd.edu.au/su/archives/ica_suv/welcome.html ou par le biais du Secrétariat de la ICA/SUV.
6. Je renvoie évidemment à des ouvrages tels que Maher, W., *The Management of College and University Archives*, Metuchen, 1992 ou Samuels, H., *Varsity Letters: Documenting Modern Colleges and Universities*, Metuchen, 1992. Sur ce point particulier, voir les bibliographies disponibles en ligne publiées par la SUV, cf. supra note 5, ou sur support papier via le Secrétariat de la Section.
7. Le Comité est composé de: F. Scheelings, Président (Brussel), A.Barrett (Londres), D.Devriese (Bruxelles), P.Harper (Bath), T. Robinson (Sydney), V. Teehan (Cork), B. Weeden (London).
8. Le Comité des archives des sciences s'est réuni à de nombreuses reprises et a organisé différents séminaires, soit indépendamment, soit en collaboration avec l'Union internationale d'Histoire et de philosophie des sciences; un séminaire organisé en collaboration avec l'Union et intitulé *Archiving the records of contemporary science* s'est tenu à Liège en mai 1996; un groupe de travail CNRS -Archives nationales de France s'est également réuni récemment à Paris sur le thème *Quelle*

coopération européenne pour les archives scientifiques contemporaines? Une nouveau séminaire prendra place au XXth International Congress of History of Science, à l'Université de Liège; pour tous renseignements relatifs au XXe Congrès, il convient de contacter le Centre d'Histoire des Sciences de l'Université de Liège, av. des Tilleuls, 14 - 4000 Liège tél.: 32.2. 41.66.94.79 fax: 32.2.41.66.95.47.

'What is a Scientific Author?'

Harvard University, Cambridge, Massachusetts, March 7-9, 1997

Session I - Technology, Instruments, and Authorship

Paul Rabinow (University of California, Berkeley), *'Secede and Assemble: Ready-Made Events in Molecular Biology'*

Pamela Long (Johns Hopkins University), *'Power, Patronage and the Authorship of Ars: From Mechanical Know-how to Mechanical Knowledge in the Last Scribal Age'*

Myles Jackson (University of Chicago), *'Artisanal Versus Scientific Knowledge: Fraunhofer and Working-Class Optics'*

Robert Brain (Harvard University), *'Scandals of the Extrinsic: The French Legal Subject in the Age of Technical Reproducibility'*

Christian Licoppe (France Telecom, Centre National d'Etudes des Telecommunications), *'Managing Narratives and the Shaping of the Self Through a Hybrid Authorial Voice'*

James Boyle (Washington College of Law, American University), Commentary

Session II - Authorship in Big Science

Mario Biagioli (Harvard University), *'Authorship, Credit, and Responsibility in Contemporary Biomedicine'*

Peter Galison (Harvard University), *'The Collective Author'*

Sharon Traweek (University of California, Los Angeles), *'Gossip and Alphabetical Order in High-Energy Physics'*

Hugh Gusterson (Massachusetts Institute of Technology), *'The Death of the Author and Authors of Death: Creativity and Prestige Among Nuclear Weapons Scientists'*

Arnold Davidson (University of Chicago), Commentary

Roger Chartier (Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales, Paris), Keynote Address

Session III - Authorship and Narratives

Andrew Warwick (Imperial College, London), *'What is a Scientific Reader? Making Sense of Maxwell's 'Treatise' in Late Victorian Cambridge'*

Timothy Lenoir (Stanford University), *'Is There a Doctor in the House? Tracing the Virtual Surgeon'*

Angela Creager and Judith Swan (Institute for Advanced Study and Princeton University, respectively), *'Fashioning the Virus as a Chemical Object: Stanley, Authorship, and TMV'*

Mary Terrall (Harvard University), *'The Uses of Anonymity in the Age of Reason'*

Barbara Johnson (Harvard University), Commentary

Session IV - Authorship in the Early Modern Period

Simon Schaffer (Cambridge University), *'Forgers and Authors in the Baroque Economy'*

Rob Iliffe (Imperial College, London), *'Discipleship and Authority: Understanding the 'Principia' 1687-1727'*

Adrian Johns (California Institute of Technology), *'The Ambivalence of Authorship in Early Modern Natural Philosophy'*

Rivka Feldhay (Cohn Institute for the History and Philosophy of Science and Ideas, Tel Aviv), *'Authority and Authorship in Jesuit Culture'*

Carla Hesse (University of California, Berkeley), Commentary

Askwith Lecture Room in Longfellow Hall, Harvard University, 13 Appian Way, Cambridge, Massachusetts 02138. Conference Organizers: Mario Biagioli and Peter Galison, Department of History of Science, Harvard University.

(Overgenomen uit *STUDIUM*)

Aristotle's Animals in the Middle Ages and Renaissance

Instituut voor Middeleeuwse Studies, K.U. Leuven

Leuven, May 15-17, 1997

Thursday, May 15

Carlos Steel (Leuven), *Opening of the colloquium: Animaux de la Bible et animaux d'Aristote*

Th. W. Köhler (Salzburg), *Die Bedeutung der Rezeption von De animalibus für den philosophisch-anthropologischen Diskurs im 13. Jahrhundert*

- Henryk Anzulewicz (Bonn), *Die aristotelische Biologie in den Frühwerken des Albertus Magnus*
 Silvia Nagel (Milano), *Due commentarii di Pietro Hispano su De animalibus*
 Miguel de Asua (Buenos Aires), *Natural Philosophy and Medicine in Peter of Spain's Commentary on De animalibus*
 Isabelle Draelants (Louvain-la-Neuve), *La transmission du De animalibus à travers Arnoldus Saxo*

Friday, May 16

- Remke Kruk (Leiden), *Aristotle's Zoology in Arabic Translations*
 Mauro Zonta (Pavia), *The Zoological Writings in the Hebrew Tradition*
 Baudouin Van den Abeele (Louvain-la-Neuve), *Aristoteles moralisatus: une version moralisée du De animalibus*
 Guy Guldentops (Leuven), *The Sagacity of the Bees: An Aristotelian Topos in 13th-century Philosophy*
 Christian Hünemörder (Hamburg), *Der Text des Michael Scotus um die Mitte des 13. Jhs. und Thomas Cantimpratensis III*
 Pieter Beullens (Leuven), *De animalibus in a Medieval Anthology*
 Michael Camille (Chicago), *Bestiary or Biology? Medieval Illustrations to De animalibus*

Saturday, May 17

- Charles Burnett (London), *Animals and their Souls*
 Stefano Peretti (Pisa), *Three Interpretations of De partibus animalium: Pietro Pomponazzi, Niccolò Leonico Tomeo and Agostino Nifo*
 Jan Papy (Leuven), *Aristotelian Biological Thought in Louvain Medical Treatises (16th-17th c.)*
 Allan Gotthelf (New Jersey), *Darwin on Aristotle*

All lectures will be held in the Erasmushuis, Blijde-Inkomststraat 21 (8th floor).
 Secretariat: Instituut voor Middeleeuwse Studies, Blijde-Inkomststraat 21,
 B-3000 Leuven, tel. +32(0)16 32 49 94, fax +32(0)16 32 49 93, e-mail:
 Werner.Verbeke@arts.kuleuven.ac.be

Per una biografia intellettuale di Giusto Lipsio
Convegno internazionale sotto gli auspici dell'Istituto Storico belga di Roma
Roma, 22-24 maggio 1997

In 1997 wordt de 450ste verjaardag herdacht van de geboorte van Justus Lipsius (1547-1606). Naar aanleiding daarvan organiseert het Belgisch Historisch Instituut te Rome in de Academia Belgica te Rome een internationaal colloquium. Doel van de bijeenkomst is de reconstructie van de intellectuele levenssfeer van Lipsius. Men wil dit bereiken door elk van de sprekers de persoonlijke en professionele relaties tussen Lipsius en toonaangevende intellectuelen van zijn tijd te laten onderzoeken, waarbij telkens wordt nagegaan welke invloed Lipsius uitoefende en op zijn beurt onderging. Het hoeft weinig uitleg dat het aan de gang zijnde project voor de uitgave van de brieven van Lipsius (*Iusti Lipsi Epistolae*) door de Belgische Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten een cruciale rol speelt in het aanbrengen van bronnenmateriaal voor dit soort persoonsgebonden studies.

22 mei 1997

R. De Smet, *Studi sul Lipsio 1987-1997: uno status quaestionis* - H. De Ridder-Symoens, *Il contesto storico e tematico* - J. IJsewijn, *Marcus Antonius Muretus* - W. Bracke, *Fulvio Orsini* - H. Peeters, *Francesco Benci* - P.J. Ford, *Philip Sidney* - R. Seidel, *Paulus Melissus* - J. Papy, *Marcus Welser*

23 mei 1997

G. Tournoy, *Isaac Casaubon* - M. Magnien, *Michel de Montaigne* - P. Nelles, *Joseph Juste Scaliger* - C.L. Heesakkers, *Janus Douza (Sr. e Jr.)* - J. De Landtsheer, *Carolus Clusius* - A. Eyffinger, *Hugo Grotius*

24 mei 1997

M. Laureys, *Stephanus Pighius* - W. Thomas, *Martinus Antonius Delrio* - R. Truman, *Benito Arias Montano* - M. Morford, *Pieter Paul Rubens* - T. Van Houdt, *Albrecht & Isabella* - D. Sacré, *Erycius Puteanus* - J. Jehasse, *Conclusioni*

Informatie: Academia Belgica, Via Omero 8, 00197 Roma, tel: +39 320 18 89, fax: +39 320 83 61.

(Gilbert Tournoy)

Les archives des universités: un patrimoine commun
Séminaire de la Section des Archives des Universités et des Institutions de Recherche
de la Commission Internationale des Archives / International Council on Archives
conjointement à la Ve Conférence Européenne des Archives
Barcelone, 26-27 Mai 1997

26 mai 1997

Introduction générale: P.Methven/ Dr. Rosa Maria Viros

Introduction au séminaire: Andrée Despy- Meyer

- I. Les archives des universités: similitudes et divergences
 Présidence: D. Devriese (Université libre de Bruxelles)
 - A. Les archives des universités: description générale
 Marcel Caya (Université du Quebec - Montréal)
 - B. Les unités archivistiques traitées par les départements d'archives universitaires: convergences entre les universités
 Joaquim Borrás (Universitat Pompeu Fabra - Barcelona)
 - C. Les divergences et leurs causes (structures nationales, lois et règlements, méthodes, ...)
 Pavol Salamon (Central European University)
- II. Une typologie commune pour les unités archivistiques est-elle envisageable?
 Présidence : Esperanza de Varona (University of Miami)
 - A. Usage des standards dans le cadre des archives universitaires
 Ana Franqueira (European University Institute - Florence)
 - B. Une description commune est-elle souhaitable? (Echanges internationaux de données et d'information - difficultés relatives à la description des structure, contexte et contenu; instruments)
 Angeles Moreno-Lopez (Universidad de Valladolid)
 - C. Présentation d'une typologie commune; contenu (difficultés en matière légale, restrictions locales, etc.)
 Patricia Methven (King's College - London)
 - D. Comment une typologie commune peut-elle contribuer a 'documenter' l'Université?
 Mariza Bottino (Universidade de Rio de Janeiro)

27 mai 1997

- III. Etudes de cas et perspective comparative

Président: G. Paoloni

- A. Les unités archivistiques relatives aux laboratoires

Odile Welfele (CNRS/MIST - Paris) / John Krige (Cité des Sciences et de l'Industrie - Paris)

B. Les archives relatives à la communauté étudiante

Marjorie Barritt (University of Michigan - Ann Arbor) / Isabelle Vernus (Archives Départementales de l'Isère)

IV. Discussion générale et conclusions: un projet à long terme?

Tous les renseignements complémentaires peuvent être obtenus auprès de Andrée Despy-Meyer et Didier Devriese, Département des Archives, Université libre de Bruxelles, CP 170, 50, Av. Roosevelt, 1050 Bruxelles, Tel.: +32(0)2 650 35 68, Fax: +32(0)2 650 35 67, e-mail: ddevriese@admin.ulb.ac.be

Les réservations hôtelières et l'inscription à la Ve Conférence doivent être faites directement auprès de l'agence Ultramar Express, S.A. Congres Organization, C/ Diputacio, 238 - 3a, 08007 Barcelona +34 3 482 71 40/482 71 50, fax: +34 3 482 71 58

New Perspectives on Alexander von Humboldt
Georg-August-Universität Göttingen, 29 - 31 May 1997

The secondary literature on Alexander von Humboldt (1769-1859) has grown to colossal proportions: the Alexander-von-Humboldt-Forschungsstelle in Berlin has a record of some 10.000 Humboldt references. The growth curve of the 'Humboldt industry' shows a particularly vigorous phase for the period following World War II, when in both East and West Germany partly separate and competitive interpretations of Humboldt were put forward. With the reunification of Germany, the study of Humboldt has received new stimulus and purpose. There now exists the pressing need for a stocktaking and critical analysis of this huge and varied body of Humboldt literature and of Humboldt's own works from the perspectives of recently developed historiographical approaches.

To this end an international and interdisciplinary meeting is being organised by the Göttingen Institutes for the History of Science and the History of Medicine, bringing together historians of science, of medicine and of art, as well as political historians and geographers. They will present and discuss recent Humboldt research, organized in three different sessions, each of these entering new territory of Humboldt scholarship.

In the first, the 'Humboldt phenomenon' - his extraordinary international renown - will be considered by looking at the historical geography of his reputation, addressing the question: 'Why did Humboldt become famous to the extent he did at particular periods and in particular countries, and what purposes did venerating him serve?' In the second session, the novel interest in non-verbal representation in the sciences will be brought to bear on Humboldt by discussing his relevance to nineteenth-century scientific visualization. In the third session, another recent theme of the historiography of science will be connected with Humboldt by venturing into the hitherto largely taboo domain of Humboldt's sexual proclivities, additionally exploring such issues as self-experimentation, and asking the question: 'To what extent do body and gender matter?'

Thursday, 29 May

Nicolaas Rupke (Göttingen), *The many Humboldts of the biographical literature*
Opening of the Conference Exhibition

Friday, 30 May

Towards a Geography of Humboldt's Fame

Chair: Anthony Pagden (Cambridge / Johns Hopkins)

Michael Dettelbach (Smith College / MPI für Wissenschaftsgeschichte, Berlin),
Surveying the landscape: Alexander von Humboldt as critic of the sciences

Andreas Daum (German Historical Institute, Washington, DC), *A hero invented: Alexander von Humboldt in the 19th-century American public sphere*

Roderick Home (Melbourne), *Humboldtian imagery and 'the Humboldt of Australia'*

Wolfgang Boeker and Rainer Broemer (Göttingen), *The German biographical construction of Alexander von Humboldt, between the Revolution of 1848 and the Franco-Prussian War*

Ingo Schwarz (Alexander-von-Humboldt-Forschungsstelle, Berlin), *Alexander von Humboldt: socio-political views of the Americas*

Commentary by Charles Withers (Edinburgh) and general discussion

Humboldtian Visualizations

Chair: Martin Kemp (Oxford)

Renate Loeschner (Ibero-American Institute, Berlin), *Paintings of South American scenes by Humboldtian artists*

Reimer Eck (Göttingen), *Images of North American natives in European travel reports of the 18th and early-19th centuries*

Karen Wonders (Göttingen), *Visual representations of Humboldt's 'Ansichten'*
Anne Godlevska (Queen's University, Kingston), *Alexander von Humboldt's
visual language*
Sybilla Nikolow (Cambridge), *Rendering the strength of the state visible: August
Crome's statistical maps around 1800*
Commentary by Barbara Stafford (Chicago) and general discussion

Saturday, 31 May

Body, Gender and Self-Experimentation

Chair: Peter Alter (Duisburg)

Zeno Swijtink (Sonoma State University), *The experimental life of Alexander von
Humboldt*

Michael Shortland (Sydney), *Eros and Kosmos: making knowledge with Alexander
von Humboldt*

Stuart Strickland (Northwestern, Evanston / MPI für Wissenschaftsgeschichte,
Berlin), *Self-experimentation and Alexander von Humboldt*

Nigel Leask (Cambridge), *Helen Maria Williams, Alexander von Humboldt and
the discourse of Romantic travel*

Commentary by Barbara Duden (Hanover) and general discussion

Closing remarks by Robert Fox (Oxford)

Exhibition: Karen Wonders (Göttingen): Humboldtian Scenes and Scenery

Contact: Prof. Nicolaas Rupke, Humboldtallee 36, D-37073 Göttingen, phone:
+49 551 39 9006/ 9467, fax: +49 551 39 9554/ 9748, e-mail: nrupke@gwdg.de
(Overgenomen uit *STUDIUM*)

De receptie van Copernicus in de Nederlanden (1543-1660)
Studiedag van de Wetenschappelijke Onderzoeksgemeenschap F.W.O.
'Wetenschap en cultuur'
Gent, 30 mei 1997

F. Hallyn (Gent), *Gemma Frisius en Copernicus*

T. van Nouhuys (Leiden), *Tussen empirie en traditie. Het zich wijzigende
wereldbeeld in de Nederlanden (1577-1620) aan de hand van de traktaten over de
kometen van 1577 en 1618*

A. Meskens (Antwerpen), *De invloed van Copernicus in Antwerpen op het einde
van de 16de eeuw*

R. Vermij (Groningen), *Waarom werd Philips Lansbergen copernicaan?*

G. Vanpaemel (Leuven), *Het copernicanisme en de nieuwe kosmologie bij de Vlaamse jezuïeten*

De studiedag gaat door in 'Het Pand', Onderbergen 1, te Gent, van 10 tot 17.15u.

Voor inlichtingen: prof. dr. F. Hallyn, Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte, Universiteit Gent, Blandijnberg 2, 9000 Gent, tel.: +32(0)9 264 40 53, fax: +32(0)9 264 41 74, e-mail: fernand.hallyn@rug.ac.be

(Fernand Hallyn)

Wissenschafts- und Wirkungsgeschichte der Artistischen/Philosophischen Fakultäten

13. bis 19. Jahrhundert

Internationale Tagung im Centro Stefano Franscini

Monte Verità, Ascona, 8.-13. Juni 1997

Dit programma sluit aan bij de vooraankondiging in de *Nieuwsbrief Universiteitsgeschiedenis*, 1996/2, p. 87-90

Teil I (13.-16. Jh.)

Montag, 9. Juni

Klaus Wriedt (Osnabrück), *Scholaren, Bakkalaren, Magister und ihre Tätigkeitsbereiche im späten Mittelalter*

Christian Hesse (Bern), *Landesherrliche Amtsträger: Artisten im Beruf*

Gerhardt Schmidt (Freiburg i. Br.), *Grammatik und Rhetorik an den mittelalterlichen Universitäten des Alten Reiches*

Maarten J.F.M. Hoenen (Nijmegen), *Ars artium et scientia scientiarum. Die Bedeutung der Logik an den mittelalterlichen Universitäten von Paris und des Alten Reiches*

Christoph Schöner (Rom), *Arithmetik, Geometrie und Astronomie/Astrologie an den Universitäten des Alten Reiches: Propädeutik, Hilfswissenschaften der Medizin und praktische Lebenshilfe*

Götz-Rüdiger Tewes (Köln), *...verum omnes artes liberales, ne evacuetur titulus, quo magistri artium liberalium adpellantur: zu Entwicklung und Wandel von Lehrplänen in Artistenfakultäten des Spätmittelalters*

Dienstag, 10 Juni

Martin Stähelin (Göttingen), *Musik in den Artistenfakultäten deutscher Universitäten des Mittelalters und der frühen Neuzeit*

Rainer A. Müller (Eichstätt), *Zusammenfassung mit Ausblick auf Teil II*

Teil II (16.-18. Jh.)

Walter Rüegg (Montreux-Veytaux), *Der Humanismus und seine gesellschaftliche Bedeutung*

Harald Dickerhoff (Eichstätt), *Die 'philosophischen' Fakultäten der Frühneuzeit: Kontinuitäten und Diskontinuitäten seit der Konfessionalisierung*

Klaus A. Vogel (Göttingen), *Praxisbezug und spezifische Modernität der jesuitischen 'Ratio studiorum'*

Sonja-Maria Bauer (Tübingen), *Die Veränderung der Lehrfächer und Lehrinhalte an der Philosophischen Fakultät am Beispiel der Universität Tübingen (17./18. Jahrhundert)*

Erwin Neuenschwander (Zürich), *Das neue 'Historische Lexikon der Schweiz' in wissenschaftshistorischer Sicht*

Mitwoch, 11. Juni

Hanspeter Marti (Engi), *Philosophieunterricht und Philosophische Dissertationen im 17. und 18. Jahrhundert*

Charles McClelland (Albuquerque), *Grenzen und Möglichkeiten 'artistischer' Hochschulerziehung im späten Reich*

Willem Frijhoff (Rotterdam), *Graduierungswesen und Professionalisierungen im Rahmen der Philosophischen Fakultäten des 16.-18. Jahrhunderts*

Notker Hammerstein (Frankfurt a/M), *Zusammenfassung mit Ausblick auf Teil III*

*Exkursion**Donnerstag, 12. Juni**Teil III (18.-19. Jh.)*

Wolfgang Pross (Bern), *Adel und experimentelle Naturwissenschaft: die Rolle der Akademien im 18. Jahrhundert*

Stuart Walter Strickland (Evanston, Illinois), *Über gelehrte Gesellschaften, ihre Nutzenprediger und Metaphysiker*

Walter Höflechner (Graz), *Die Differenzierung des Fächerkanons der philosophischen Fakultäten (18./19. Jahrhundert)*

Peter Lundgreen (Bielefeld), *Examina und Tätigkeitsfelder für Absolventen der philosophischen Fakultät: Berufskonstruktion und Professionalisierung*

Rudolf Stichweh (Bielefeld), *Professionalisierung der Professoren der philosophischen Fakultäten in Deutschland (18./19. Jahrhundert)*

Hartmut Titze (Lüneburg), *Der Akademikerzyklus in den philosophischen Fakultäten (19. Jahrhundert)*

Rüdiger vom Bruch (Berlin), *Zusammenfassung mit Ausblick auf die Entwicklung im späten 19. und 20. Jahrhundert*

Mauro Moretti (Pisa), *Sistema universitario e 'professionalizzazione' degli storici in Italia (186-1890)*

Letizia Tedeschi (Mendrisio), *Le Accademie di Belle Arti nella formazione dell'architetto nell'Italia dell'800*

Freitag, 13. Juni

Agostino Sottili (Milano), *Kommentar aus italienischer Sicht, Teil I*

Pierangelo Schiera (Berlin), *Kommentar aus italienischer Sicht, Teil II*

Ilaria Porciani (Bologna), *Kommentar aus italienischer Sicht, Teil III*

Tagungsort: Centro Stefano Franscini, Monte Verità, CH-6612 Ascona

Organisator: Prof. Dr. Rainer C. Schwinges, Historisches Institut, Universität Bern, Längsassestrasse 49, CH 3000 Bern 9, tel. +41 31 6318091, fax +41 31 6314410, e-mail: schwinges@hist.unibe.ch

Sekretariat: Frau Irène Neiger, Historisches Institut, Universität Bern, Längsassestrasse 49, CH-3000 Bern 9, tel. +41 31 6313945, fax +41 31 6314410, e-mail: neiger@hist.unibe.ch

Toward Scientific Literacy

International History & Philosophy of Science and Science Teaching Group (HPSST)
Calgary, June 21-24, 1997

The 1997 Conference of the International History & Philosophy of Science and Science Teaching Group will be hosted by The University of Calgary. The focus of the 1997 conference will be to explore the themes of history and philosophy in the context of the teaching of science and mathematics, in dialogue with other approaches to the teaching of science.

Registration contact: Margaret-Anne Stroh, Conference Management Services, The University of Calgary, 1833 Crowchild Tr. NW, Calgary AB Canada T2M 4S7, phone: +1 403 220 6229 fax: +1 403 284 4184, e-mail: mastroh@acs.ucalgary.ca

Information:Contact: Linda Lentz, Conference Secretary, Faculty of Education,
The University of Calgary, 2500 University Dr. NW, Calgary AB Canada T2N
1N4, phone: +1 403 220 7498, fax: +1 403 284 4162, e-mail:
hpsst@acs.ucalgary.ca or lentz@acs.ucalgary.ca

Website: www.educ.ucalgary.ca

Learning the Law
Legal Education and the Transmission of Legal Knowledge
The Thirteenth British Legal History Conference
Trinity Hall, Cambridge, 2-5 July 1997

The theme of the conference should be understood in its broadest sense, including the transfer and acquisition of both practical expertise and the more scholarly learning which are required at various levels of the legal profession, and the dissemination of legal ideas beyond the legal profession. The Common Law, both in England and abroad, from the medieval period to the twentieth century, will be the focus of the papers. Some 40 papers will be presented, following a by now well-established tradition of the British Legal History Conferences, by both senior and junior scholars from Britain and overseas.

All further enquiries can be made through The Conference Office, Trinity hall, GB-Cambridge CB2 1TJ (England) (fax. +44 1223-46 21 16). All bookings will be acknowledged and delegates will receive in advance the full programme of the conference.

(Overgenomen uit STUDIUM)

XX International Congress of History of Science
Liège, 20-26 juli 1997

Einde juli vindt in Liège het vierjaarlijkse Internationale Congres voor Wetenschapsgeschiedenis plaats, waarop zo'n 1500 wetenschapshistorici worden verwacht. Traditioneel zijn deze congressen uitstekende ontmoetingsplaatsen voor wetenschapshistorici, i.h.b. voor historici uit Oost-Europa en Derde Wereldlanden, die niet zo vaak op Europese of Amerikaanse congressen aanwezig kunnen zijn.

Het thema van dit congres is 'Wetenschap, Technologie en Cultuur', maar daarnaast zijn er ook tal van sessies en symposia over andere onderwerpen. Een aantal hiervan kan ook universiteitshistorici interesseren. Zo zijn er secties over 'International scientific exchanges', 'The scientific book', en 'Scientific Institutions - learned societies'. Ook wordt een afzonderlijk symposium ingericht over 'The evolution of engineer training'.

De uiterste datum voor het voorstellen van lezingen is intussen wel verstreken. Voor alle verdere inlichtingen kan men terecht bij het congressecretariaat Centre d'Histoire des Sciences et des Techniques, Université de Liège, avenue des Tilleuls 15, B-4000 Liège. Tel. +32(0)41 66 94 79, fax +32(0)41 66 94 97, e-mail CHSTULG@VM1.ulg.ac.be

Justus Lipsius, Europae lumen et columen
Leuven, 17 - 20 september 1997

Woensdag 17 september

J. IJsewijn, *Synthetische bijdrage over Lipsius*

J. Roegiers, *Lipsius en de Leuvense universiteit*

Opening Lipsius-tentoonstelling (zie elders in dit nummer)

Donderdag 18 september

M. Van der Poel, *Lipsius as a Defender of Plautus*

A. Borowsky, *Lipsius' Antiquae Lectiones*

J. Jehasse, *Juste Lipse et la poésie grecque*

T. Tunberg, *The Style and the Language of Lipsius' Prose: a look at some Selected Texts*

M. Verwey, *Lipsius and Willem Breugel van Oirschot*

T. Walker, *Lipsius' De Bibliothecis Syntagma*

J. De Landtsheer, *Lipsius' Triad of Virgins*

K. Enenkel, *Lipsius als Modellgelehrter: die Lipsiusbiographie des Miraeus*

D. Sacré, *Von Streithagen's Adaptation of Justus Lipsius*

Vrijdag 19 september

R. Young, *Lipsius and Imitation as Educational Technique*

H. Peeters, *Lipsius' Contubernium*

J. Papy, *Lipsius' Books of quotations and his Thoughts about Historiography*

M. Morford, *Life and Letters in Lipsius' Teaching*

C. Steel, *Lipsius as a Philosopher*

J. Lagrée, *L'âme et les passions chez Juste Lipse*

M. Marin, *La conception de l'homme chez Juste Lipse*

J.H. Waszink, *Virtuous Deception: The Position of the Politica in the Wars of Religion*

T. Van Houdt, *Modestia, Constantia, Fama. Towards a Literary and Philosophical Interpretation of Lipsius' In Calumniam Oratio*

Zaterdag 20 september

Vertrek naar Antwerpen

D. Imhof, *The Illustrations of Lipsius' works published at the Officina Plantiniana*

J. Depuydt, *Vale, verum antiquae historiae lumen. Antiquarianism in the Correspondence between Justus Lipsius and Abraham Ortelius.*

Geleid bezoek aan de Lipsius' tentoonstelling *Lipsius en de Officina Plantiniana* in het Museum Plantin-Moretus

Bezoek Lipsiushuis en ontvangst in Overijse

Informatie: Prof. dr. G. Tournoy, Seminarium Philologiae Humanisticae, Blijde Inkomststraat 21, B-3000 Leuven, tel. +32(0)16 325022, fax +32(0)16 325025, e-mail: Gilbert.Tournoy@arts.kuleuven.ac.be

(Jan Papy - Gilbert Tournoy)

Instrument - Experiment
Regensburg, 26-29 September 1997

The German Society for the History of Medicine, Science and Technology will hold its 80th annual meeting in Regensburg. The topic 'Instrument - Experiment' is aimed at discussing the complex relationship between instrumentation, research practice and knowledge production. Key note speakers include William Shea (Strasbourg), Klaus Hentschel (Göttingen), Heinz-Otto Sibum (Berlin), Paolo Brenni (Florence/Paris) and Hans Joerg Rheinberger (Berlin). Special workshops will deal with new perspectives in the historiography of scientific instruments, the teaching of the history of science, and the use of historical experiments in school teaching. The program is available at http://www.uni-regensburg.de/Fakultaeten/Phil_Fak_I/Philosophie/Wissenschaftsgeschichte/verans.html

Deadline for submission of papers: 31 May 1997. Registration deadline: 1 September 1997 c/o Lehrstuhl für Wissenschaftsgeschichte, Universität Regensburg, D-93040 Regensburg. For further information contact Christoph.Meinel@psk.uni-regensburg.de or fax +49 941 943 1985.

*Lezing door A.F. De Schaepdryver & P. Kluyskens
De geboorte van de Faculteit Geneeskunde aan de Universiteit Gent in 1817
Gent, 22 november 1997*

Deze lezing, door Prof. em. Dr. A.F. De Schaepdryver en Prof. em. Dr. P. Kluyskens, kadert in een viering ter herdenking van de 200-jarige verjaardag van de geboorte van Jozef Guislain (1797-1860). Guislain was hoogleraar en hoofdgeneesheer van de Gentse krankzinnigengestichten. Het in 1852 opgerichte gesticht voor geesteszieken te Gent, dat model zou staan voor andere gelijkaardige inrichtingen, werd later naar hem genoemd. De viering wordt georganiseerd door de Vereniging van Geneesheren, Oud-Studenten der Universiteit te Gent, het Psychiatrisch Centrum Dr. Guislain en de Faculteit Geneeskunde van de Universiteit Gent.

De bijeenkomst gaat door op zaterdag 22 november 1997, van 8.30 tot 12.00 u in het Psychiatrisch Centrum Dr. Guislain, Jozef Guislainstraat 43, 9000 Gent. Achteraf wordt een bezoek gebracht aan de tentoonstelling 'Met recht en rede', in het museum Dr. Guislain aldaar.

(A.F. De Schaepdryver)

*Positivismes: XIXème-XXème siècles - Philosophie, Sociologie, Histoire et Sciences
Bruxelles, 10-12 décembre 1997*

Qu'est-ce au juste que le positivisme? S'agit-il simplement d'un mode de pensée ancien? En quoi influence-t-il le temps présent? La science contemporaine n'en est-elle pas issue? Quelle est l'importance de celle-ci dans notre société? Le positivisme peut apparaître est le berceau philosophique des sciences expérimentales contemporaines et, à leur suite, des sciences humaines qui s'inspirent aujourd'hui du même modèle. Or les sciences contemporaines, exactes et humaines, sont aujourd'hui doublement mises en cause. C'est en examinant les fondements épistémologiques et méthodologiques de la démarche

scientifique que ces questions peuvent trouver réponse: il faut retourner au positivisme pour comprendre les dysfonctionnements qui affectent la science contemporaine et mieux cerner l'importance qu'occupe celle-ci au sein de notre société.

Avec la participation de: *Ilya Prigogine* (ULB), *Pierre Macherey* (Université de Lille III), *Juliette Grange* (Université de Strasbourg II), *Bernadette Bensaude-Vincent* (Université de Paris X - Nanterre), *Annie Petit* (Université de Montpellier), *H. J. Dams* (Universität Göttingen), *Claude Javeau* (ULB), *Robert Legros* (Université de Caen - ULB), *Pascal Engel* (Université de Caen), *Hervé Hasquin* (ULB), *Catherine Devulder* (Centre Universitaire de Saint-Quentin/Yvelines) *Marco Mostert* (UU), *Charles-Olivier Carbonell* (Université de Montpellier), *Eckhardt Fuchs* (German Historical Institute Washington, DC), *Robert Halleux* (ULg), *Isabelle Stengers* (ULB), *Jean Bricmont* (UCL), *Steve Fuller* (University of Durham) ...

Dans le cadre des manifestations *Solvay et son temps* organisées par l'Université libre de Bruxelles, voyez aussi l'annonce de l'ouvrage *Ernest Solvay et son temps* et de l'exposition *Solvay et son temps*.

Le colloque se tiendra à la Salle Dupréel, Institut de Sociologie, Avenue Jeanne, Campus du Solbosch, Université libre de Bruxelles.

Renseignements: Archives de l'ULB, tél.: +32(0)2 650 24 43, fax: +32(0)2 650 35 67, e-mail: ddevriese@admin.ulb.ac.be

(Didier Devriese)

*National meeting of the
American Society for Eighteenth Century Studies
University of Notre Dame, March 30 - April 3 1998*

At the next national meeting of the American Society for Eighteenth Century Studies particular attention will be paid to the history of science. The meeting will be held at Notre Dame in South Bend, 90 miles from Chicago. Program Chair is Christopher Fox at University of Notre Dame, Chair, Department of English, University of Notre Dame, Notre Dame, IN 46556-1368 e-mail: Christopher.B.Fox, 1@nd.edu; fax: +1 219 631 4268.

(overgenomen uit *STUDIUM*)

Vooraankondiging
La universidad en España (siglo XX)
X Coloquio Nacional de Historia de la Educación
Murcia, (vermoedelijk) 21-24 september 1998

Er worden voorstellen van mededelingen verwacht voor de volgende secties:

- Universiteit en beleid: organisatie, functies, wetgeving, financiering, cultuurbeleid, universiteit en economie, enz.
- Curriculum: studieprogramma's, studierichtingen, cursussen, vormen van onderwijs, procedures voor evaluatie, enz.
- Professoren (vorming, selectie, carrière, verloning enz.) en studenten (kwantitatieve evolutie, kenmerken, toegang tot het onderwijs, organisaties, enz.)
- Geschiedenis van de opvoedkunde als academische discipline en onderzoeksterrein: inhoud en methode van het onderwijs, bronnen, nieuwe domeinen voor onderzoek, enz.

Bijdragen die aan verschillende secties kunnen toegewezen worden (zoals bijvoorbeeld over het wetenschappelijk onderzoek) of bijdragen over specifieke instellingen gedurende een bepaalde periode, zullen door de organisatoren in één van de secties worden ingeschoven. Abstracts van minstens 300 woorden worden ingewacht voor 31 december. Na bericht over aanvaarding (voor 31 januari 1998), worden teksten verwacht voor 15 mei 1998.

Contactadres: X Coloquio Nacional de Historia de la Educación, Facultad de Educación, Universidad de Murcia, Apartado 4.021, 30080 Murcia (fax: 968 364146).

(Marc Depaepe)

Musea en tentoonstellingen / Musées et expositions

'Materiae Promotionis'.

Early Modern Science in Teaching and Research at Leuven University

Leuven, 27 juni-31 augustus 1997

Op 26 juni e.k. wordt in de Leuvense Universiteitsbibliotheek een tentoonstelling geopend rond de wetenschapsbeoefening aan de Oude Leuvense Universiteit. Deze tentoonstelling wil een beeld ophangen van de wijze waarop de natuurwetenschap in diverse gedaanten haar plaats innam in de universitaire opleiding, m.n. aan de Artesfaculteit en de medische faculteit. Daarbij wordt getracht aan te tonen dat deze universitaire wetenschapsbeoefening een eigen rol speelde in de ontwikkeling van de natuurwetenschappen.

De tentoonstelling bestaat uit vijf onderdelen. In het eerste gedeelte wordt aan de hand van leerboeken en openbare dispuutteksten geschetst hoe het traditioneel universitair onderwijs in zijn werk ging. Het tweede deel behandelt de humanistische wetenschap tijdens de zestiende eeuw, waarbij aandacht besteed wordt aan figuren als Gemma Frisius en zijn zoon Cornelius Gemma, die de Leuvense natuurwetenschap grote internationale erkenning bezorgden. Het derde deel beschrijft hoe tijdens de zeventiende eeuw de nieuwe mechanistische natuurwetenschap al snel een weg vond naar het Artesonderwijs, hoewel hier ook sprake was van verzet en onbegrip. Het vierde deel bekijkt de evolutie in de medische faculteit, waar ook de nieuwe natuurwetenschap en de nieuwe onderzoeksmethoden (o.a. op het gebied van anatomie, de scheikunde en microscopisch onderzoek) ingang vonden. Het laatste deel beschrijft de hervormingen van het onderwijs tijdens de achttiende eeuw, i.h.b. de introductie van de experimentele fysica als nieuwe onderwijsvorm en de opkomst van een 'onderzoeksethos' bij het hooglerarencorps.

De boeken en prenten die worden getoond komen alle uit het bezit van de Leuvense bibliotheek en het universiteitsarchief. Daaronder bevinden zich enkele blikvangers zoals een eerste editie van Vesalius' *De humani corporis fabrica*, een minder bekend wiskundig traktaat van Copernicus uit 1542 en een eerste editie van Galilei's *Sidereus Nuncius*. Verder worden ook talrijke cursusdictaten en Leuvense drukken getoond, waarvan het Leuvense universiteitsarchief een groot aantal heeft weten bijeen te brengen. Ook wordt aandacht besteed aan het natuurwetenschappelijk en wiskundig werk van de Vlaamse Jezuïeten.

Ter gelegenheid van deze tentoonstelling wordt een catalogus uitgegeven, met de volledige beschrijving van alle tentoongestelde stukken en inleidende teksten.

(Geert Vanpaemel)

Justus Lipsius en Leuven
Leuven, 18 september - 17 oktober 1997

Justus Lipsius (1547-1606) geldt als één van de boegbeelden van het humanisme in de Nederlanden. De Katholieke Universiteit Leuven belicht in deze tentoonstelling de wetenschappelijke verdiensten en de Europese uitstraling van haar hoogleraar.

Samen met Erasmus en Juan Luis Vives vormt Justus Lipsius (Overijse 1547-Leuven 1606) een triumviraat dat niet enkel de intellectuele wereld in de Nederlanden beheerst heeft tijdens de 16de en 17de eeuw, maar dat ook in gans Europa zowel op filosofisch en filologisch als historisch en politiek vlak een eersterangsrol heeft gespeeld en een enorme invloed heeft uitgeoefend. Als hoogleraar aan de Leuvense universiteit geldt hij terecht als een van de coryfeeën van het humanisme in de Nederlanden. Speciaal zijn rijk gestoffeerde traktaten op het gebied van de geschiedenis van de Oudheid illustreren zijn grote eruditie en didactische vaardigheid om tal van aspecten uit het antieke recht (XII-Tafelenwet), de antieke oorlogsvoering, bouwkunst, politiek en filosofie op een levendige manier over te brengen.

In 1986 werd de vierhonderdvijftigste verjaardag van Erasmus' overlijden te Leuven herdacht met een tentoonstelling in de Universiteitsbibliotheek en een wetenschappelijk gefundeerde catalogus. Zijn Spaans-Brugse geestesgenoot en vriend Juan Luis Vives (1492/93-1540) viel eenzelfde eer te beurt in 1993.

In 1997 zal daarom in binnen- en buitenland grote aandacht geschonken worden aan de 450ste verjaardag van de geboorte van Justus Lipsius. In Leiden en Antwerpen worden nu reeds voorbereidingen getroffen, terwijl in Rome een internationaal colloquium aan zijn internationale contacten zal worden gewijd. Het ligt voor de hand dat ook de stad Leuven – waar Lipsius in het stadsbeeld nog prominent aanwezig is – en de Leuvense Alma Mater zich niet kunnen veroorloven voorbij te gaan aan deze belangrijke viering van een van haar meest befaamde hoogleraren. Lipsius' geschriften, en speciaal zijn correspondentie, zijn al sinds vele jaren voorwerp van onderzoek voor de leden van de werkgroep Neolatijn aan de Faculteit Letteren van de Leuvense universiteit.

Plaats: Centrale Bibliotheek K.U.Leuven, Mgr. Ladeuzeplein 21, 3000 Leuven. Open: maandag tot vrijdag, 8.45-19.00 uur en zaterdag, 8.45-12.30 uur. Inkom gratis, geïllustreerde catalogus beschikbaar.

(Jan Papy)

Solvay et son temps
Charleroi, 22 septembre 1997-28 février 1998

L'ULB et le Musée des Sciences de Parentville ont élaboré une exposition sur le thème 'Solvay et son temps'. Suivre l'itinéraire d'Ernest Solvay, c'est découvrir la chimie de la soude, voir naître et se développer un puis plusieurs sites industriels, se plonger dans le monde ouvrier du XIXe siècle. C'est se tourner vers le monde de la culture et de la science, voyager du laboratoire privé d'Ernest Solvay vers le Parc Léopold et les Instituts scientifiques où se tiennent les prestigieux Conseils de Physique et de Chimie. Enfin, c'est pénétrer dans la sphère intime de la haute bourgeoisie éclairée, comprendre ses goûts, son mode de vie, ses lectures...Un itinéraire au travers d'archives et de photos anciennes, mais aussi d'expériences interactives et de documents sonores.

L'exposition se tiendra à l'Ancienne Amicale Solvay, rue de Châtelet 442, 6010 Charleroi (Couillet). Renseignements et réservations: Musée des Sciences et des Techniques de Parentville, Rue de Villers 227, 6010 Charleroi (Couillet), tél.: +32(0)71 60 03 00, Fax: +32(0)71 60 03 05, e-mail: muscitec@ulb.ac.be

Site Internet, à partir de début juillet: <http://www.ulb.ac.be/ulb/ulb-wallonie/>

Dans le cadre des manifestations *Solvay et son temps* organisées par l'Université libre de Bruxelles, voyez aussi l'annonce de l'ouvrage *Ernest Solvay et son temps* et du colloque *Positivismes: XIXeme-XXeme siècles*

(Didier Devriese)

Bicentenaire de la Bibliothèque de l'Université
de Mons-Hainaut 1797-1997
Mons, 8 novembre - 1 décembre 1997

La jeune université de Mons-Hainaut peut se prévaloir d'une bibliothèque deux fois centenaire. C'est en 1797 en effet, l'actuelle Belgique étant française, qu'est fondée à Mons une école de type secondaire à laquelle le législateur associe une bibliothèque. Les livres qui la composent proviennent des communautés religieuses sécularisées à la Révolution et des institutions de l'Ancien Régime. Lors de la suppression de cette école en 1802, la ville de Mons hérite de cette belle bibliothèque comprenant des manuscrits médiévaux, des incunables, des ouvrages des XVIe, XVIIe et XVIIIe siècles. En 1966, une convention passée

entre la ville de Mons et l'université fait de cette dernière l'héritière d'un fonds de livres prestigieux, à charge pour celle-ci de l'exploiter scientifiquement.

Consciente de la richesse de son patrimoine, l'Université de Mons-Hainaut a décidé de fêter dignement, par une exposition et la rédaction d'un catalogue scientifique le Bicentenaire de sa bibliothèque. Voici les différents chapitres qui seront abordés:

- L'histoire de la bibliothèque
- Présentation du fonds

Les manuscrits – La bible imprimée – L'imprimerie à Mons, XVIe-XIXe s. – L'histoire politique et religieuse du Hainaut – Les sciences: histoire naturelle, minéralogie, alchimie et chimie, médecine, mathématiques, cartographie – Les récits du voyage – L'encyclopédie – La musique – La reliure – L'iconographie – La vie industrielle en Hainaut du milieu du XIXe au début du XXe s. et le travail des ingénieurs belges en Chine (création de voies ferrées au début du XXe s.)

L'exposition aura lieu du 8 novembre au 1er décembre 1997 à la Salle Saint-Georges, Grand Place à Mons, de 12 h à 18 h. Fermeture: le lundi.

(Marie-Thérèse Isaac)

*Poder y tecnología en el siglo XVI
Lovaina como centro de difusión de los instrumentos científicos
Fundación Carlos de Amberes, Madrid
25 november 1997-2 februari 1998*

Deze tentoonstelling is uniek en vervult een pioniersrol: nog nooit werden er zoveel Vlaamse (en enkele Spaanse) instrumenten samengebracht vanuit 's werelds fijnste publieke en private verzamelingen. Het zwaartepunt ligt op de Leuvense school, met instrumentenmakers zoals Mercator, Gualterus Arsenius en Adriaan Zeelst, naast een kleine Antwerpse bijdrage (Michiel Coignet). Behalve instrumenten worden er ook boeken, manuscripten en tekeningen getoond.

Er verschijnt een catalogus in het Spaans (ca. 350 blz., 9 artikels) met een kritische beschrijving van de 81 tentoongestelde instrumenten en de andere stukken.

De tentoonstelling wordt in Spanje georganiseerd door de Fundación Carlos de Amberes, Claudio Coello 99, 28006 Madrid (fax: +34 1 578 1092). Verantwoordelijke ter plaatse is Mevr. Catherine Geens.

Contact in België: Jacques Van Damme, Smesstraat 140, 9140 Temse, tel.
+32(0)3 2475101, fax +32(0)3 2482996 of +32(0)3 7110231

(Koenraad Van Cleempoel-Jacques Van Damme)

Hilde De Ridder-Symoens

*Bibliografisch overzicht universiteitsgeschiedenis der Nederlanden
1996-1997 en aanvullingen*
*Bibliographie de l'histoire des universités aux Pays-Bas et en Belgique
1996-1997 et additions*

Om de inventarisatie van het lopend onderzoek up to date te houden doen we een beroep op uw medewerking. Alle bibliografische referenties zijn welkom bij H. de Ridder-Symoens

* Vrije Universiteit Amsterdam

De Boelelaan 1105 NL - 1081 HV Amsterdam
Tel. +31(0)20 444 6382 Fax +31(0)20 444 6500
Email: ridderh@jet.let.vu.nl

* Universiteit Gent

Blandijnberg 2 B - 9000 Gent
Tel +32(0)9 264 3995 Fax +32(0)9 264 4182
Email: Hilde.Symoens@rug.ac.be

ALGEMEEN

1. C.M. Cappon, 'De actualiteit van een middeleeuwse prestatie. Middeleeuwse rechtswetenschap en het hedendaagse Europese recht', *Madoc*, 10.4 (1996) 223-231. (speciaal nummer: *Losse eindjes van een tijdperk*).
2. K. De Clerck, 'Klaagzang van de universiteiten', in: *Liber amicorum Herman Maes*, Kunst- en Oudheidkundige Kring van Deinze en van het Land aan Leie en Schelde (Deinze 1996) 129-138.
3. P. Denley (ed.), *Computing Techniques and the History of Universities*, Halbgraue Reihe zur historischen Fachinformatik, A30 (St. Katharinen 1996).
Zie voor artikels *Nieuwsbrief*, 2.2 (1996) 51-52.
4. M.E. Devine (ed.), *International Dictionary of University Histories* (Londen 1997).

Geeft basisinformatie over 200 instellingen: locatie, beschrijving, bronnen - gevolgd door een tamelijk lang essay over de geschiedenis van elke instelling en voor 'further reading' in Europa, de VS, Australië, Zuid-Afrika, India, China etc.

5. R. Feenstra, *Legal scholarship and doctrines of private law, 13th-18th centuries*, Variorum Collected Studies Series, CS 556 (Brookfield 1996).
6. W.Th.M. Frijhoff, 'Academische eer en wetenschappelijke reputatie, historisch beschouwd', in: 8 November 1996. *Dies Natalis Erasmus Universiteit Rotterdam* (Rotterdam 1996) 5-20.
7. M.-Th. Isaac & Cl. Sorgeloos (eds.), *La diffusion du savoir scientifique XVIe-XIXe s.: actes du colloque de l'Université de Mons-Hainaut, 22 septembre 1995*, Archives et bibliothèques de Belgique, Numéro spécial 51 (Brussel 1996).
Zie voor artikels: *Nieuwsbrief*, 2.2 (1996) 43-44.
8. W. Otterspeer, *Utopieën van een onvermoeibaar mens* (Amsterdam 1997).
12 herdrukken van artikels, waaronder vier over het universitaire leven.
9. W. Otterspeer, *Het Achtste Memo. Over begin en einde, over universiteit en universiteitsgeschiedenis*, Inaugurale rede Rijksuniversiteit Leiden (Leiden 1997).
10. H. de Ridder-Symoens, 'Formation et professionalisation', in: W. Reinhard (ed.), *Les élites du pouvoir et la construction de l'État en Europe*, Les origines de l'État moderne en Europe, s. la d. de W. Blockmans & J.-Ph. Genet (Parijs 1996) 203-236.
11. H. de Ridder-Symoens, 'Bloei en verval van de Europese universiteit', *Madoc*, 10.4 (1996) 212-222. (speciaal nummer: *Losse eindjes van een tijdperk*).
12. J.C.C. Rupp (ed.), *Universiteit en Intellectuelen*. Themanummer van *COMENIUS*, 10.3 (1990).
13. J.C.C. Rupp, 'Universiteit en intellectuelen, een dubbelzinnige verhouding', in: J.C.C. Rupp (ed.), *Universiteit en Intellectuelen* (nr 12.) 123-137.
14. Th. Verbeek, *De wereld van Descartes. Essays over Descartes en zijn tijdgenoten* (Amsterdam 1996).
O.m. over D. relaties met de Nederlandse universiteiten.
15. J. Verger, 'The Contribution of Medieval Universities to the Birth of Individualism and Individual Thought', in: J. Coleman (ed.), *The Individual in Political Theory and Practice*, ESF - The origins of the Modern State in Europe, 13th-18th Centuries, ge. eds. W. Blockmans & J.-Ph. Genet (Oxford 1996) 59-77.

16. O. Weijers, *Le maniement du savoir. Pratiques intellectuelles à l'époque des premières universités* Studia Artistarum. Subsidia (Turnhout 1996).
17. B. Wilbrink, 'Assessment in historical perspective', *Studies in Educational Evaluation*, 23.1 (1997) 31-48.
Historiek over toetsen, tentamens en examens; handelt ook over Nederland.
18. L. Winkel, 'L'histoire du droit, exemple d'une science interdisciplinaire', *Sartonia*, 9 (1996) 125-138.

ALGEMEEN NEDERLANDEN

19. P. Balcaen, *Mouvements étudiants. Genèse d'un décret. Histoire d'une révolte* (Brussel 1995).
Over conflict van Franstalige hogescholen en universiteiten met minister Michel Lebrun in 1994.
Zie bespreking *Nieuwsbrief*, 2.2 (1996) 49.
20. *Bicentenaire de la naissance d'Adolphe Quetelet (1796-1874), fondateur de l'Observatoire de Bruxelles - Tweehonderdste verjaardag van de geboorte van Adolphe Quetelet (1796-1874), stichter van de sterrenwacht van Brussel*, themanummer van *Bulletin astronomique - Astronomisch Bulletin*, 11.1 (1996).
21. D.J. Bos, 'De Loga wordt apart gezet'. Theologanten in de negentiende-eeuwse studentensamenleving, *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift*, 23.4 (1997) 665-708.
22. H.A. Deelstra, 'Achtergronden van de wetten van 1890-1891 en de invloed op het natuurwetenschappelijk onderwijs in België', *Gewina. Tijdschrift voor de Geschiedenis van de Geneeskunde, Natuurwetenschappen, Wiskunde en Techniek*, 16.3 (1993) 73-77.
23. H.A. Deelstra, 'Geschiedenis van de Scheikunde in België tot de eeuwwende (1900)', *Chemie Magazine*, 16.6 (1990) 33-37; 16.7 (1990) 37-40; 16.8 (1990) 26-29; 16.9 (1990) 33-35; 17.1 (1991) 25-27; 17.2 (1991) 40-41; 17.3 (1991) 35-37; 17.4 (1991) 37-38.
Frans: H.A. Deelstra, 'Histoire de la Chimie en Belgique jusqu'au tournant du siècle (1900)', *Chimie Magazine*, 9.1 (1991) 27-29; 9.2 (1991) 33-35; 9.4 (1991) 34-37; 9.5 (1991) 23-24; 9.6 (1991) 29-30; 9.7 (1991) 37-40; 9.8 (1991) 25-26.
24. M. Depaepe & F. Simon, 'Taal en onderwijs in Vlaanderen: een afgesloten hoofdstuk?', *Onze Alma Mater*, 49.2 (1995) 164-185.
Handelt ook over de universiteit.

25. L.J. Dorsman & E. Jonker, *Anderhalve eeuw geschiedenis. (Nederlands) Historisch Genootschap 1845-1995* ('s-Gravenhage 1995).
26. J.A. van der Duim-Rogers, F.G. Huisman, R. van der Kroef en J.H. Lulof, *Bibliografie hoogleraren Sociale Geneeskunde en hun promovendi in de jaren 1865-1990* (Groningen 1995).
27. G. van Esch, 'Het Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie, een lang en rijk verleden', *Belgisch Tijdschrift voor Militaire Geschiedenis*, 31.3-4 (1995) 41-94; 31.5-6 (1996) 1-48.
Opgericht in 1978 als voortzetting van de oude Krijgsschool, gesticht in 1866.
28. R. Feenstra, 'Canon Law at Dutch Universities from 1575 to 1811', in: *Legal scholarship* (nr 5.) 123-134.
29. R. Feenstra, 'Hugues Doneau et les juristes néerlandais du XVIIe siècle: l'influence du droit privé avant le Pandectisme', in: *Legal scholarship* (nr 5.) 231-243.
30. R. Feenstra, 'Ein später Vertreter der niederländischen Schule: Johann Ortwin Westenberg (1667-1737)', in: *Legal scholarship* (nr 5.) 231-243.
31. W. Frijhoff, 'Étudiants et gradués dans une société locale: la ville de Zutphen en Gueldre du moyen-âge au début du XIXe siècle', *Lias*, 22.2 (1995) 241-275.
32. H.L. Houtzager, 'Medical Relations between the Northern and the Southern Netherlands in the 16th and 17th Centuries', *Sartonia*, 6 (1993) 83-109.
33. 'Christiaan Huygens', *De Zeventiende Eeuw*, 12.1 (1996) 3-273.
Volledig nummer gewijd aan C.H.
34. D. Hak, *Stagnatie in de Nederlandse godsdienstwetenschap 1920-1980. De bijdrage van Gerardus van der Leeuw, Fokke Sierksma en Theo P. van Baaren aan de godsdienst-wetenschap*, diss. Groningen (Amsterdam 1994).
35. G. Jensma & H. de Vries, *Veranderingen in het Hoger Onderwijs in Nederland 1815-1940* (Hilversum 1997).
Kwantitatieve gegevens betreffende studentenaantallen, hoogleraren, curatoren, afgelegde examens, enz.
36. L. Molenaar, *'Wij kunnen het niet langer aan de politici overlaten...'. De geschiedenis van het Verbond van Wetenschappelijke Onderzoekers (VWO) 1946-1980*, diss. Universiteit van Amsterdam (Rijswijk 1994).
37. J.L.G. van Oudheusden, 'Van Rome naar Brabant. De Bossche jongstudentenvereniging 'Jong-Brabant' als voorbeeld van verzuiling', *Brabants Heem*, 48.1 (1996) 19-26.
Het gaat over scholieren van het middelbaar onderwijs!

38. W. Prevenier, J.M. Murray, M. Oosterbosch, 'Les notaires publics dans les anciens Pays-Bas du XIIIe au XVe siècle', in: *Historia, Instituciones, Documentos*, 23 (Sevilla 1996) 385-401.
pp. 390-1: Formation culturelle et universitaire.
39. G. Probst, 'De Gilsen-studiebeurzen', *Vlaamse Stam*, 32.10 (1996) 516-530.
Robert Gilsen uit Sint-Truiden, bij testament in 1490 drie beurzen gesticht; bestaan nog steeds.
40. H. de Ridder-Symoens, 'Stad en kennis', in: M. Carlier, A. Greve, W. Prevenier, P. Stabel (eds.), *Hart en marge in de laat-middeleeuwse stedelijke maatschappij - Core and periphery in late medieval urban society - Coeur et marge dans la société urbaine au bas moyen âge*, Studies in Urban Social, Economic and Political History of the Medieval and Modern Low Countries, 7 (Leuven/Apeldoorn 1997) 131-151.
Veel aandacht voor universiteit.
41. J. Roegiers, 'Seminarie-Generaal en Seminarie-Filiaal (1786-1789/90)', in: E. Aerts e.a., *De centrale overheidsinstellingen van de Habsburgse Nederlanden (1482-1795)*, ARA, Studia 55, 2 dln, band 2 (Brussel 1994) 958-967.
Ook in het Frans: 'Séminaire Général et Séminaire Filial', dans: E. Aerts e.a., *Les institutions du gouvernement central des Pays-Bas Habsbourgeois (1482-1795)*, vol. 2 (Bruxelles 1995) 951-960.
42. J.C.C. Rupp, 'The Americanisation of Dutch Academia in the Postwar Era', in: D. Bosscher, e.a. (eds.), *American Culture in the Netherlands* (Amsterdam 1996) 133-150.
43. J.C.C. Rupp, 'Anatomische theaters en civil society', in: Henk Kleyer e.a. (eds), *Tekens en teksten. Cultuur, communicatie en maatschappelijke veranderingen vanaf de late middeleeuwen* (Amsterdam, Amsterdam 1992) 45-60.
44. J.C.C. Rupp, *Het Fulbright programma Nederland. Een hoofdstuk uit de geschiedenis van de academische betrekkingen tussen Nederland en de Verenigde Staten, 1945-1995*, Amsterdam School for Social Science Research, University of Amsterdam, Papers in Progress, nr. 54 (Amsterdam 1996) 147.
45. J.C.C. Rupp, 'Matters of life and death: the social and cultural conditions of the rise of anatomical theatres, with special reference to seventeenth century Holland', *History of Science*, vol. 28 (1990), nr. 81, 263-287.
46. C. Santing, 'De Middeleeuwen ontsluiert': de beoefening van de middeleeuwse geschiedenis in Nederland', in: Santing, *Geschiedenis* (nr 90.) 39-56.

47. A.I. Schoon, *De gynaecologie als belichaming van vrouwen. Verloskunde en gynaecologie 1840-1920*, diss. Universiteit van Amsterdam (Amsterdam 1995).
Ook over universitair onderwijs.
48. W. Simons, 'The *Annales* and Medieval Studies in the Low Countries', in: M. Rubin (ed.), *The Work of Jacques Le Goff and the Challenges of Medieval History* (Woodbridge-New York 1997) 99-122.
Bespreekt de situatie aan de verschillende universiteiten.
49. J. Smeyers, 'Keizerlijke en Koninklijke Academie voor Wetenschappen en Letteren (1772-1794)', in: E. Aerts e.a., *De centrale overheidsinstellingen* (nr 41.) 931-937.
Ook verschenen in de Franstalige editie (nr 41.).
50. H. Sonneveld, *Promotoren, promovendi en de academische selectie* (Amsterdam 1996).
Zie bespreking *Nieuwsbrief*, 2.2 (1996) 53.
51. P. Stabel, *Dwarfs among Giants. The Flemish Urban Network in the Late Middle Ages*, Studies in Urban Social, Economic and Political History of the Medieval and Modern Low Countries, 8 (Leuven-Apeldoorn 1997).
pp. 207-220: over universiteiten en studenten.
52. K. van Sweevelt, 'De vijfjaarlijkse prijs voor Vaderlandse Geschiedenis uitgereikt door de Koninklijke Academie van België (1845-1965). Een historisch overzicht', *Handelingen van de Zuid-Nederlandse Maatschappij voor taal- en letterkunde en geschiedenis*, 48 (1994, versch. 1996) 251-266.
53. B. Van Tiggelen, 'De la chaire aux laboratoires: Louis Henry et la professionalisation de la recherche en sciences naturelles en Belgique', *Gewina*, 16.3 (1993)
54. J. Tollebeek, *De ijkmeesters. Opstellen over de geschiedschrijving in Nederland en België* (Amsterdam 1994).
pp. 17-35: over universitaire opleidingen en academisch bedrijf.
55. H. te Velde & H. Verhage (eds.), *De eenheid en de delen. Zuilvorming, onderwijs en natievorming in Nederland 1850-1900* (Amsterdam 1996).
56. W. van Vree, *Nederland als vergaderland. Opkomst en verbreiding van een vergaderregime* (Groningen 1994).
Handelt ook over de universiteit.

AMSTERDAM

57. W. Breedveld & J. Jansen van Galen, *Gaius - De onverstoorbare gang van W.F. de Gaay Fortman* (Utrecht 1996).
Memoires; hoogleraar aan de VU 1946-1979, rector 1962/63 en 1965-72.

58. J. Dohmen & O. Steens, *De ideale gemeenschap. Civitas academica amstelodamensis tussen 1948 en 1989* (Amsterdam 1995).
59. J.C.C. Rupp, 'John Locke, the Collegium (Medicum) Privatum Amstelodamense and the Rotterdam Lantern Society', in: *Transactions of the Eight International Congress on the Enlightenment*, The Voltaire Foundation (Oxford 1992) 413-416.
60. zie ook nr 88.

ANTWERPEN

61. R. van Beeck, *Bouwen aan de Universiteit Antwerpen: 30 jaar RUCA* (Antwerpen 1996).
62. K. Bostoën, 'Italian Academies in Antwerp: Schiappalaria and Vander Noot as 'Inventors' for the Genoese Community', in: D.S. Chambers & F. Quiviger (eds.), *Italian Academies of the Sixteenth Century*, Warburg Institute Colloquia (London 1995) 195-203.

BRUSSEL - BRUXELLES

63. A. Despy-Meyer, 'Un laboratoire d'idées: l'Université nouvelle de Bruxelles (1894-1919)', in: G. Kurgan-van Hertenryk (ed.), *Laboratoires et réseaux de diffusion des idées en Belgique (XIXe-XXe siècles)*, Faculté de Philosophie et Lettres, Histoire CIV (Brussel 1994) 51-54.
64. A. Despy-Meyer et al., *L'ULB et l'Europe: 30 ans d'histoire commune: exposition Université de Bruxelles, du 1er au 22 décembre 1993* (Brussel 1993).
65. A. Despy-Meyer & D. Devriese, 'Paul Héger, maître d'oeuvre des instituts d'enseignements et de recherche en sciences médicales voulus par Ernest Solvay à Bruxelles (1891-1895)', *Gewina. Tijdschrift voor de Geschiedenis van de Geneeskunde, Natuurwetenschappen, Wiskunde en Techniek*, 16.3 (1993) 90-103.
66. A. Gerlo, *Universitaire kroniek (1962-1985). Een nieuwe Vlaamse universiteit te Brussel en andere universitaire problemen* (Brussel 1992).
67. N. Mondelaers & F. Scheelings, *25 jaar VUB: Universiteit en Maatschappij*, Universiteitsarchief V.U.B. (Brussel 1995).
Zie bespreking *Nieuwsbrief*, 2.2 (1996) 48-49.
68. E. Witte & J. Tyssens (eds.), *De Tuin van Akademos. Studies naar aanleiding van de vijfentwintigste verjaardag van de Vrije Universiteit Brussel* (Brussel 1995).
Zie voor artikels *Nieuwsbrief*, 2.2 (1996) 47-48.

69. Zie ook nr 20.

DELFT

70. A.N. Hesselmans, '*De ware ingenieur*'. Clarence Feldmann, *Delfts hoogleraar en grondlegger van de provinciale elektriciteitsvoorziening* (Utrecht 1995).
C.F. (1867-1941), hoogleraar aan de TU Delft tussen 1905-1937.

DOUAI - DOWAAI

71. P. Moran, 'The Library of the Scots Collège Douai', *The Innes Review*, 43.1 (1992) 65-69.
72. D. Sacré, 'Andreas Hoius en Justus Lipsius (met een onbekende brief van Lipsius)', *Handelingen van de Zuid-Nederlandse Maatschappij voor taal- en letterkunde en geschiedenis*, 47 (1993) 269-292.
Andries van Hoyer (1551-1635) was hoogleraar klassieke talen te Dowai 1593-1635.

FRANEKER

73. M.H.H. Engels (ed.), *Brieven aan de curator van de Universiteit van Franeker Johannes Saeckma (1572-1636). Uitgave van de Codex Saeckma en de brieven van 12 overeenkomstige correspondenten uit de verzameling Gabbema*, I. Tekst, II. Inventaris, commentaar en register (Leeuwarden 1995).
74. R. Feenstra, 'Les juristes de l'ancienne Université de Franeker et leurs recueils de *disputationes* (période de 1635 à 1735)', in: *Legal scholarship* (nr 5.) 604-629.
75. P.G.E.I.J. van der Velde, 'Ik wenschte wel dat wij de dagen van Franeker konden vernieuwen'. P.J. Veth als hoogleraar Oosterse Letterkunde aan 's Rijks Atheneum in Franeker, 1841-1842, *De Vrije Vries*, 75 (1995) 105-120.

GENT

76. A. Despretz, *Academia Gandavensis in Nummis. penningen die betrekking hebben op de Gentse Universiteit*, Uit het verleden van de RUG, 39; Numismatica Gandavensia (Gent 1997).
77. M. Dorikens, 'Het museum van de geschiedenis van de wetenschappen van de Universiteit Gent', *Scientiarum Historia*, 21.1 (1995) 103-111.

78. Th. Godfraind, 'La pharmacologie après Corneille Heymans', in: *Libellus amicitiae. Academische zitting bij het emeritaat van Professor André De Schaepdrijver. Universiteit Gent: Heymans Instituut, Faculteit der Geneeskunde, 1 oktober 1991* (Gent 1992) 13-26.
79. N. Goossens, 'Morfologenschool van de Gentse Universiteit in de 19de en 20ste eeuw', *Geschiedenis der Geneeskunde*, 1.4 (1994) 53-58.
80. P. Laroy, 'Un intellectuel de Lootenhulle'. Over het antifielamintisme van Georges Hulin de Loo', *Appeltjes van het Meetjesland*, 47 (1996) 55-76.
G. H. (1862-1945), hoogleraar aan de Gentse Letterenfakulteit 1889-1932.
81. G. Milis-Proost, 'De Gentse universiteitsbibliotheek als embleem van moderniteit', *Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, NR, 50 (1996) 217-235.
82. M. De Reu, 'De geschiedenis en de rijkdommen van de bibliothecae dominicanae', *Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, NR, 50 (1996) 189-215.
Betref de oude bibliotheek van het Gentse Dominicanerklooster in de UB van de RUG.
83. A.F. De Schaepdrijver e.a., 'Het Museum Palfijn voor de geschiedenis van de geneeskunde te Gent', *Geschiedenis der Geneeskunde*, 4.4 (1997) 196-207.

GRONINGEN

84. O. Bos, J. Brouwer, M.W. Jager e.a., *Inventaris van het archief van de Rijksuniversiteit Groningen (1825) 1961-1995*, CAS-inventarisnr. 222 (Winschoten 1996).
85. L. Hanssen, *Huizinga en de troost van de geschiedenis - verbeelding en rede* (Amsterdam 1996).
J.H. (1872-1945), hoogleraar te G. 1905-1915; te Leiden 1915-1941.
86. G.C. Huisman, 'Het is hier geen 'École des Chartes'. Michael Schoengen, privaattoecent in diplomatiek, paleografie en verdere hulpwetenschappen van de geschiedenis, 1904-1931', in: Santing, *Geschiedenis* (nr 90.) 11-38.
87. J.A. Kossmann-Putto, 'Huizinga als mediëvist in Groningen', in: Santing, *Geschiedenis* (nr 90.) 11-38.
Johan H. (1872-1945), hoogleraar te G. 1905-1915; te Leiden 1915-1941.
88. C.A.A. Linssen, 'De historicus en hoogleraar Izaak Hendrik Gosses (1873-1940)', in: Santing, *Geschiedenis* (nr 90.) 11-38.
Privaattoecent te Amsterdam 1909-1915, vanaf 1915 hoogleraar te G.

89. A.J. Rinzema, 'Groninger hoogleraren uit de periode 1614-1876 en hun belangstelling voor de geschiedenis der middeleeuwen', in: Santing, *Geschiedenis* (nr 90.) 11-38.
90. C. Santing (ed.), *De geschiedenis van de middeleeuwen aan de Groninger Universiteit, 1614-1939* (Hilversum 1997).
91. C. Santing, 'P.L. Muller, 'Krachtige en zuivere wijn zonder bouquet', in: Santing, *Geschiedenis* (nr 90.) 39-56.
P.L. Muller (1842-1904), hoogleraar te G. 1878-1883, te Leiden 1883-1904.
92. I.H. Stamhuis, 'A Female Contribution to Early Genetics: Tine Tammes and Mendel's Laws for Continuous Characters', *Journal of the History of Biology*, 28 (1995) 495-531.
De Groningse T.T. (1871-1947) was de tweede vrouwelijke hoogleraar in Nederland, benoemd te G. in 1919.
93. I.H. Stamhuis, 'Tine Tammes. Het Matilda-effect in de wetenschap', *Kunst en Wetenschap*, 5.1 (1996/97) 9-10.
94. J. Tollebeek, 'De tien jaren van Blok', in: Santing, *Geschiedenis* (nr 90.) 57-84.
Petrus Joannes Blok (1855-1929), hoogleraar te G. 1884-1894, daarna te Leiden.

HARDERWIJK

95. S. Stegeman, 'Eendagspromoties aan de Gelderse universiteit. Adviezen van een Harderwijkse hoogleraar', *Bijdragen en mededelingen Vereniging Gelre*, 86 (1995) 35-48.
Enkele voorbeelden van eendagspromoties aan de medische faculteit in het eerste decennium van de 18de eeuw.
96. Zie ook nr 149.

LEIDEN

97. H. Brand, *Over macht en overwicht. Stedelijke elites in Leiden (1420-1510)*, Studies in Urban Social, Economic and Political History of the Medieval and Modern Low Countries 6 (Leuven/Apeldoorn 1996).
pp. 267-272: De waarde van de academische opleiding.
98. J.K. Cameron, 'Some Scottish Students and Teachers at the University of Leiden in the Late Sixteenth and Seventeenth Centuries', in: *Scotland and the Low Countries* (nr 152.) 122-135.

99. A.E. Cohen, 'Onze mores, Leidse universitaire tradities' (1), *Leidraad, kwartaalblad voor afgestudeerden van de Leidse universiteit* (april 1994) 10-11; (2), *Leidraad* (juni 1994) 14-15.
100. C.L. Heesakkers & W.M.S. Reinders, *Genoeglijk bovenal zijn mij de Muzen. De Leidse Neolatijnse dichter Janus Dousa 1545-1604*, Leidse Opstellen 19 (Leiden 1993).
J.D. curator van de Leidse universiteit.
101. H.L. Houtzager, 'Het Leids anatomisch onderzoek ten tijde van Pieter Pauw en diens uitgave van de *Epitome Anatomica* van Vesalius', *Scientiarum Historia*, 21.2 (1995) 103-111.
102. F. Kriesels, 'Het vertrek van Lipsius uit Leiden', *Opossum. Tijdschrift voor Historische en Kunstwetenschappen*, 4.12 (1994) 68-78.
103. C.D. van Strien, 'Schotse studenten in Leiden omstreeks 1700 (deel 2)', *Jaarboekje voor Geschiedenis en Oudheidkunde van Leiden en omstreken*, 88 (1996) 126-148.
104. K. van Strien & M. Ahsmann, 'Scottish law students in Leiden at the end of the seventeenth century. The correspondence of John Clerk, 1694-1697', *Lias*, 19.2 (1992) 271-330; 20.1 (1993) 1-65.
105. Zie ook nrs 32., 85., 87., 91., 94., 139.

LEUVEN - LOUVAIN-LA-NEUVE

106. P. Vanden Bavière, 'Wase beurzenstichtingen aan de oude Leuvense universiteit (1596-1797)', *Annalen van de Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas*, 98 (1995) 49-143.
107. A.-J. Bijsterveld, 'Johannes van den Eel ($\pm$ 1380-1439), medicus, hoogleraar en geestelijke', in: Th. Cuijpers e.a. (eds.), *Brabantse biografieën*, 4 (1996) 51-54.
Hoogleraar in de medicijnen 1426-1439.
108. P. Bockstaele, 'The Correspondence of Adriaan van Roomen (1561-1615). Corrections and additions, 1594-1615', *Lias*, 19.1 (1992) 3-20.
Mathematicus en arts, hoogleraar en rector. Vervolg op *Lias*, 3 (1976) 85-129, 249-299.
109. L. Ceyssens, 'François Martin (1652-1722), Professeur à l'Université de Louvain', *Augustiana*, 46.3-4 (1996) 371-404.
Van Ierse afkomst, theoloog.
110. C. Coppens (ed.), *Van Croesus tot Keizer Karel. Preciosa tot circa 1550. Een selectie uit de aanwinsten, 1971-1996*, Catalogus van een tento Centrale Bibliotheek K.U.Leuven (Leuven 1996).
Zie bespreking *Nieuwsbrief*, 2.2 (1996) 52-53.

111. Ch. Coppens, Vrienden van het eerste uur: de schenkers bij de opening van de Centrale Bibliotheek te Leuven (1636/1639), *Ex Officina*, 9 (1992) 20-74. [verschenen 1996]
Volgens de eerste gedrukte catalogus (1639) van de in 1636 gestichte bibliotheek. De geschonken boeken worden geïdentificeerd.
112. J. Depuydt (ed.), *Erycius Puteanus 1574 - 1646*, Tentoonstellingscatalogus, Leuven, Centrale Bibliotheek K.U.Leuven 8 nov.-20 dec. 1996 (Leuven 1996).
E.P. hoogleraar te Leuven 1606-1646.
113. M. Derez, 'The Flames of Louvain: The War Experience of an Academic Community', in: H. Cecil & P.H.Liddle (eds.), *Facing Armageddon. The First World War Experienced* (Londen 1996) 617-629.
114. M. Derez, 'Ex-dono 1992: Rombouts-Droste. Beeldig van A tot Z', *Ex Officina*, 9 (1992) 3-7. [verschenen 1996]
Over het jaarlijkse ex-dono dat de Universiteitsbibliotheek in de dat jaar geschonken boeken kleeft.
115. M. Dickhaut, 'De feestgaven voor een *primus* herenigd in Museum Spaans Gouvernement', *De Maagouw*, 116.1 (1997) 45-52.
Betreft Joseph Baltazar Eijmaal (1768-1807), *primus* van Leuven in 1787.
116. R. Dillemans, 'Beschouwingen na tien jaar K.U.Leuven-beleid', *Onze Alma Mater*, 50.1 (1996) 9-45.
117. L. Gevers & L. Kenis (eds.), *De Faculteit Godgeleerdheid in de K.U.Leuven, 1969-1995*, *Annua Nuntia Lovaniensia XXXIX* (Leuven 1997).
118. J. Hallebeek, '*Recursus ad principem*: Zeger Bernard van Espen on the rôle of secular courts in preventing the abuse of ecclesiastical jurisdiction', in: J. Hallebeek & B. Wirix (eds.), *Met het oog op morgen: ecclesiologische beschouwingen aangeboden aan Jan Visser* (Zoetermeer 1996) 64-71.
Z.B. van Espen (1646-1728), hoogleraar kerkelijk recht.
119. H.L. Houtzager, 'Het Cartesianisme in de Medische Faculteit te Leuven', *Scientiarum Historia*, 19.2 (1993) 143-148.
120. W. Jonckheere, 'Die Organisationsstruktur des Bibliothekssystems der Universität Leuven (Löwen, Belgien)', *Bibliothek. Forschung und Praxis*, 19.3 (1995) 386-398.
Met historiek.
121. V. Vande Kerckhove, 'De herontdekte resten van het Savoye-college in de tuin van het Stedelijk Museum Vander Kelen-Mertens te Leuven', *Jaarboek van de Geschied- en Oudheidkundige Kring voor Leuven en omgeving*, 36 (1996) 146-154.
College dateert van 1549.

122. D. Lambert, 'Mgr. Georges Lemaître et les 'Amis de Jésus', *Revue Théologique de Louvain*, 27 (1996) 309-343.
G.L. (1894-1966), wis- en natuurkundige, astronoom, hoogleraar te L. vanaf 1927.
123. D. Lambert, 'Monseigneur Georges Lemaître et le débat entre cosmologie et foi', *Revue Théologique de Louvain*, 28.1 (199) 28-53.
124. E. Martens, *Dr. J.B. van Helmont 1579-1644* (Leuven 1995).
Medicus, iatrosoof, alchemist, hoogleraar te Leuven; heeft het gas ontdekt.
125. I.A.R. De Smet, 'A Sixteenth-Century Carmelite at Louvain: Adrianus Hecquetius and his Friendship with Petrus Nannius', *Lias*, 22.1 (1995) 1-17.
Adrien du Hecquet (1510/1515-1580).
126. I.A.R. De Smet, 'Adrianus Hecquetius Atrebatinus: a Carmelite and 'the World Upside-Down'', in: R. Schnur (ed.), *Acta Conventus Neo-Latini Hafniensis: Proceedings of the Eight International Congress of Neo-Latin Studies, Copenhagen 12 August to 17 August 1991*, Medieval & Renaissance Texts and Studies (Binghamton, N.Y. 1994) 365-374.
127. O. Steeno, 'De duivelbezwering bij een bezetene te Scherpenheuvel in 1797 door J.J. Havelange, laatste rector van de oude Universiteit Leuven', *Jaarboek van de Geschied- en Oudheidkundige Kring voor Leuven en omgeving*, 35 (1995) 3-26.
128. J. Stinissen, 'Een huldegedicht van 1736 aan Onze-Lieve-Vrouw van Deust te Peer', *Limburg*, 73 (1994) 217-223.
N.a.v. de filosofische stellingen verdedigd door Michaël Baten van Eksel in 1736 in de artesfaculteit.
129. J. Stinissen, 'Een afwezigheidsattest voor de universiteit Leuven in 1704', *Limburg*, 74.3 (1995) 133-136.
Betreft de student Casper Paul van de Cruys (1679-1729) uit Peer.
130. J.-F. Stoffels, *Mgr. Georges Lemaître savant et croyant. Actes du colloque tenu à Louvain-la-Neuve le 4 novembre 1994 suivi de La physique d'Einstein. Texte inédit de Georges Lemaître* (Louvain-la-Neuve 1996).
131. L. Vos, 'Onze Alma mater, Leuven en het Vlaamse land', *Onze Alma Mater*, 50.1 (1996) 76-103.
132. A. Wijffels, 'Een prince ende heere van justitie. Un avis de G. Mudaeus sur l'organisation d'une table de prêt', *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis*, 64.1 (1996) 113-139.
G.M. (1500-1560), hoogleraar in de rechten te Leuven.
133. Zie ook nrs 32., 147., 148.

LUIK - LIÈGE

134. J. Segers, 'Einige Unbekannte Briefe von und an Rudolf Clausius aus seiner züricher Zeit', *Scientiarum Historia*, 21.1 (1995) 49-65.
Correspondentie van de Duitse fysicus R.C. met de Luikse wiskundige François Folie.
135. J. Segers, 'Einige Unbekannte Briefe von Rudolf Clausius an François Folie aus seiner würzburger Zeit', *Scientiarum Historia*, 22.1 (1996) 31-51.

NIJMEGEN

136. H. Bots, 'Témoignages sur l'ancienne université de Nimègue, 1655-1671', *Lias*, 19.2 (1992) 215-253.
137. L. Stapper, e.a., *Capita selecta uit de geschiedenis van de Universiteitsbibliotheek Nijmegen. Aangeboden aan mr. G.G.A.M. Pijnenborg bij zijn afscheid als bibliothecaris* (Nijmegen 1995).

ROTTERDAM

138. Zie nrs 59., 142.

UTRECHT

139. K. van Berkel, *Dijksterhuis. Een biografie* (1996).
Eduard Jan Dijksterhuis (1892-1965), buitengewoon hoogleraar in de geschiedenis van de wetenschappen te U. 1953, gewoon hoogleraar 1960; buitengewoon hoogleraar te Leiden 1955-1960.
140. K. van der Horst, *Catalogus van de collectie collegedictaten van de Utrechtse Universiteitsbibliotheek*, Inventarissen van de afdeling handschriften van de Universiteitsbibliotheek Utrecht, 4 (Utrecht 1994).
Uit binnen- en buitenland.
141. E. Jonker & P. van Hees (eds.), *Geschiedenis in Utrecht. Bestaat er een Utrechtse school in de geschiedbeoefening?*, Utrechtse Historische Cahiers, XV.3 (Utrecht 1994).
142. M. Thiery, 'Professor Klaas de Snoo (1877-1949)', *Geschiedenis der Geneeskunde*, 2.6 (1995) 344-354.
Gynaecoloog, docent aan de Vroedvrouwenschool te Rotterdam 1906-1926, hoogleraar te U. 1926-1947.

143. Th. Verbeek, 'Utrechtse twisten', in: Verbeek, *De wereld van Descartes* (nr 14.), 61-84.
144. R. Zanderink, 'Een maatje groter en een tikkeltje anders: Veertig jaar Museum Diergeneeskunde', *Geschiedenis der Geneeskunde*, 3.2 (1996) 90-101.

INTERNATIONAAL

145. J.W. Cairns, 'Importing our lawyers from Holland: Netherlands influences on Scots law and lawyers in the eighteenth century', in: *Scotland and the Low Countries* (nr 152.) 136-153.
146. R.M. Dekker, 'Dutch Travel Journals from the Sixteenth to the Early Nineteenth Centuries', *Lias*, 22.2 (1995) 277-299.
Reeds verschenen als: 'Van Grand Tour tot treur- en sukkelreis. Nederlandse reisverslagen van de 16de tot begin 19de eeuw', *Opossum. Tijdschrift voor Historische en Kunstwetenschappen*, 4 (1994) 8-24.
147. J. Depuydt, 'The List of Leges Peregrinationis by Nicolaus Vernulaeus (1583-1649)', *Lias*, 19.1 (1992) 21-33.
Hoogleraar te Leuven; adviezen geïnspireerd op die van Lipsius.
148. P. Duval, 'Les étudiants lillois aux XVe-XVIIe siècles', *Revue du Nord*, LXXVIII, n° 316 (1996) 441-468.
149. M. Evers, 'A.C.W. Starings 'Bildungsreise' naar Duitsland (1787-1789)', *Bijdragen en mededelingen Vereniging Gelre*, 86 (1995) 49-72.
Gelders dichter; studeerde te Göttingen na Harderwijk.
150. R. Feenstra, 'Scottish-Dutch Legal Relations in the Seventeenth and Eighteenth Centuries', in: *Legal scholarship* (nr 5.) 25-45.
151. B. Slofstra, 'About Gosuinus Geldorpius, his Album Amicorum and his Correspondence', *Lias*, 22.1 (1995) 29-86.
Editie van het *album amicorum* uit 1592-1596.
152. G.G. Simpson (ed.), *Scotland and the Low Countries, 1124-1994*, Mackie Monograph 3 (East Linton 1996).
153. A. Stevenson, 'The Flemish Dimension in the Auld Alliance', in: *Scotland and the Low Countries* (nr 152.) 28-42.
154. L. Thijssen, *1000 jaar Polen en Nederland* (Zutphen 1992)
pp. 131-135: Contacten tussen Nederlandse en Poolse humanisten; pp. 157-167: Wetenschap
155. B.-M. Tock, 'Un consilium universitaire pour l'abbaye de Saint-Bertin au début du XIIIe siècle', *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor de*

uitgave der Oude Wetten en Verordeningen van België, 34 (1990-1991) 15-36.
[verschenen 1994]

156. K. Wils, "Gehuld in het schitterend kleed der nieuwste Parijsche mode'.
Auguste Comte in Nederland (1845-1880), *Bijdragen en Medelingen
betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, 112.1 (1997) 19-48.
A.C. 1798-1857.
157. Zie ook nrs 98., 103., 104., 134., 135.

Ledenlijsten: wijzigingen en aanvullingen
Listes des membres: corrections et additions
 (zie/voyez *Nieuwsbrief*, 1996, 1, p. 68-89 en 1996, 2, p. 120-121.)

Lijst leden Werkgroep Universiteitsgeschiedenis

Aerts, dr. J.F.M.C.

Nieuw huisadres: KNSM-Laan 423, NL-1019 LG Amsterdam,
 ☎ +31(0)20 4190078

Huussen, Prof.dr. A.H.

Nieuw huisadres: Oosterweg 30, NL-9751 PH Haren, ☎ +31(0)50 5341922

Wolput, drs. B. van

Nieuw huisadres: Jan van Scorelstraat 11, NL-3583 CM Utrecht,
 ☎ +31(0)30 2519311

Nieuw lid

Thomassen, K.

Huisadres: Jan van Banningstraat 2-c, NL-2381 AV Zoeterwoude,
 ☎ +31(0)71 5809634

Lijst leden Studium generale / Liste des membres de Studium generale

Broecke, De heer Steven Vanden

Dienstadres: K.U.Leuven, Faculteit Letteren, Blijde-Inkomststraat 21/05.24, B-3000 Leuven, ☎ +32(0)16 324987, e-mail: steven.vandenbroecke@arts.kuleuven.ac.be Thuisadres: Vaartstraat 75/5, B-3000 Leuven, ☎ +32(0)16 202465. Onderzoeksdomein: renaissance-wetenschap in de Zuidelijke Nederlanden, meer specifiek mathematica te Leuven

Cresens, De heer André

Huisadres: Driesstraat 1, B-3390 Tielst

Houdt, Dr. Toon Van

Huisadres: Demarsinstraat 67/11, B-3012 Wilsele, ☎ +32(0)16 324907 of +32(0)16 206064, ☎ fax +32(0)16 324909, e-mail: toon.vanhoudt@arts.kuleuven.ac.be

Simon, Prof. Frank

Nieuw dienstadres: H. Dunantlaan 1, B-9000 Gent

Werelds, Prof. em. Dr. R.J.

Dienstadres: VUB, Domeinlaan 157 bus 10, B-1190 Brussel

Witte, Prof. Dr. Els

Huisadres: Scailquinstraat 37 bus12, B-1210 Brussel

EUR	Erasmus Universiteit Rotterdam
KUB-Tilburg	Katholieke Universiteit Brabant (Tilburg)
KUN	Katholieke Universiteit Nijmegen
LUW	Landbouw Universiteit Wageningen
RL	Universiteit Limburg (Maastricht)
RUG-Groningen	Rijksuniversiteit Groningen
RUL	Rijksuniversiteit Leiden
TUD	Technische Universiteit Delft
TUE	Technische Universiteit Eindhoven
TUT	Technische Universiteit Twente (Enschede)
UU	Universiteit Utrecht
UvA	Universiteit van Amsterdam
VU	Vrije Universiteit (Amsterdam)
FPMs	Faculté Polytechnique de Mons
FuCam	Facultés Universitaires Catholiques de Mons
FUNDP	Facultés Universitaires Notre-Dame de la Paix (Namur)
FUSAGx	Faculté Universitaire des Sciences Agronomiques de Gembloux
FUSL	Facultés Universitaires Saint-Louis (Bruxelles)
FUTPB	Faculté Universitaire de Théologie Protestante de Bruxelles
UCL	Université Catholique de Louvain
ULB	Université Libre de Bruxelles
ULg	Université de Liège
UMH	Université de Mons-Hainaut
KUB-Brussel	Katholieke Universiteit Brussel
KULAK	Katholieke Universiteit Leuven Afdeling Kortrijk
K.U.Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
LUC	Limburgs Universitair Centrum (Diepenbeek)
RUCA	Universitair Centrum Antwerpen
RUG-Gent	Universiteit Gent
UFSIA	Universitaire Faculteiten Sint-Ignatius Antwerpen
UIA	Universitaire Instelling Antwerpen
VUB	Vrije Universiteit Brussel

Agenda

- 15/17-5-1997 Conference: Aristotle's Animals in the Middle Ages and Renaissance. Leuven, Erasmushuis
- 22-5-1997 **Studiedag van de Werkgroep Universiteitsgeschiedenis: Registreren of regisseren? Over de mogelijkheden en onmogelijkheden van een kwantitatieve aanpak van universiteitsgeschiedenis**
- 22/24-5-1997 Convegno: Per una biografia intellettuale di Giusto Lipso. Rome, Academia Belgica
- 26/27-5-1997 Séminaire: Les archives des universités: un patrimoine commun. Barcelone
- 29/31-5-1997 Conference: New perspectives on Alexander von Humboldt. Göttingen
- 30-5-1997 Studiedag: De receptie van Copernicus in de Nederlanden (1543-1660). Gent, Het Pand
- 8/13-6-1997 Tagung: Wissenschafts- und Wirkungsgeschichte der Artistischen/Philosophischen Fakultäten, 13. bis 19. Jahrhundert, Monte Verità, Ascona
- 21/24-6-1997 Conference: Toward scientific literacy. Calgary, Canada
- 27-6 | 31-8-1997 Tentoonstelling: 'Materiae Promotionis': Early Modern Science in Teaching and Research at Leuven University. Leuven, Universiteitsbibliotheek
- 2/5-7-1997 Conference: Learning the Law. The Thirteenth British Legal History Conference. Trinity Hall, Cambridge
- 20/26-7-1997 Conference: XX International Congress of History of Science. Liège
- 17/20-9-1997 Colloquium: Justus Lipsius, Europae lumen et columen. Leuven-Antwerpen
- 18-9 | 17-10-1997 Tentoonstelling: Justus Lipsius en Leuven. Leuven, Universiteitsbibliotheek
- 22-9-97 | 28-2-98 Exposition: Solvay et son temps. Charleroi, Ancienne Amicale Solvay

- 26/29-9-1997 Instrument-Experiment. Annual Meeting of the German Society for the History of Medicine, Science and Technology. Regensburg
- 25-10-1997 **Sixième réunion de Studium generale: L'enseignement du droit dans les universités. Bruxelles**
- 8-11 | 1-12-1997 Exposition: Bicentenaire de la Bibliothèque de l'Université de Mons-Hainaut. Mons, Salle Saint Georges
- 22-11-1997 Lezing door A.F. De Schaepdryver & P. Kluyskens, De geboorte van de Faculteit Geneeskunde aan de Universiteit Gent in 1817. Gent
- 25-11-97 | 2-2-98 Tentoonstelling: Poder y tecnologia en el siglo XVI Lovaina como centro de difusión de los instrumentos científicos. Madrid
- 10/12-12-1997 Colloque: Positivismes: XIXème-XXème siècles. Bruxelles
- 30-3 | 3-4-1998 Conference: National meeting of the American Society for Eighteenth Century Studies, Notre Dame, South Bend
- 21/24-9-1998 (?) Coloquio: X Coloquio Nacional de Historia de la Educación. La universidad en España (siglo XX). Murcia

Inhoud / Table des matières

Woord vooraf / Avant-propos

Mededelingen / Communications

Mededelingen van Studium generale

Mededelingen van de Werkgroep Universiteitsgeschiedenis

Andere mededelingen

Onderzoeksprojecten / Projets de recherche

Nieuwe publicaties / Publications récentes

Lezingen en congressen / Conférences et congrès

Musea en tentoonstellingen / Musées et expositions

Bibliografisch overzicht universiteitsgeschiedenis der Nederlanden
Bibliographie de l'histoire des universités aux Pays-Bas et en Belgique

Ledenlijsten: wijzigingen en aanvullingen /

Listes des membres: corrections et additions

Agenda